

วารสาร
ประชาคมพุทธศาสนา
Journal of Buddhist Community
ISSN 3027-8236 (online) Vol. 2 No. 2 (July - December 2025)

เจ้าของ

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม (Research center for dhammsuksa phrapariyattidhamma of watawutwikasitaram school) ฤๅษีคุณแม่จาลั้ง ห้อง 305 เลขที่ 137 วัดอาวุธวิกสิตาราม ถนนจรัญสนิทวงศ์ 71 บางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร 0860864258

วารสารประชาคมพุทธศาสนา

Journal of Buddhist Community

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2568)

Vol. 2 No. 2 (July – December 2025)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นวารสารตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความหนังสือ และบทความวิชาการประเภทอื่นๆ
2. เพื่อเป็นสื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและนักวิชาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นวารสารเสนอองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามนุษย์ตามหลักการศึกษาศาสนาและศาสตร์ต่างๆ
4. เพื่อพัฒนาวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาและเป็นการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผลงานการวิจัยและบทความทางวิชาการทางพระพุทธศาสนาและศาสนาต่างๆ รวมทั้งปรัชญาให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน TCI

เจ้าของ

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม (RESEARCH CENTER FOR DHAMMSUKSA PHRAPARIYATTIDHAMMA OF WATAWUTWIKASITARAM SCHOOL) ภูมิกุณแม่ชาลิ่ง ห้อง 305 เลขที่ 137 วัดอาวุธวิกสิตาราม ถนนจรัญสนิทวงศ์ 71 บางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร 0860864258

ที่ปรึกษา

พระพรหมวัชรสุทธาจารย์	เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม รองแม่กองบาลีสนามหลวง (คณะธรรมยุต)
พระราชติลก, ดร.	ประธานกรรมการบริหารการศึกษา ผู้ช่วยรองแม่กองบาลีสนามหลวง (คณะธรรมยุต)
พระราชวินัยวัชรเมธี, ดร.	เจ้าคณะแขวงบางพลัด รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาพรภวิทย์ จิรวชิโร	อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
ผศ.ดร.เนตร หงษ์ไกรเลิศ	มหาวิทยาลัยสยาม
นาวาเอก ดร.นพดล บงกชกาญจน์	กรมยุทธศึกษาทหารเรือ
ดร.วิลาสินี วัฒนมงคล	ผู้พิพากษาสมทบ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม

บรรณาธิการวารสาร

พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธีสารคุณ, ผศ.ดร.

ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสาร

นายสุชชาน มักกะสัน

กองบรรณาธิการวารสาร

พระบุญฤทธิ อภิปัญโญ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.สุณี เวชประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยนวมินทราชิตราชมหาวิทยาลัย
พ.ต.ท.หญิง ดร.ปิยะนุช ศรีสรานุกรม	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
นายครรชิต มีซอง	โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ฝ่ายจัดรูปเล่ม/สมาชิกวารสาร

ดร.มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา	นายสุชชาน มักกะสัน
นายอริย์ธัช เลิศอมรไชยกิจ	นางสาวพรทิพย์ พุทธิกิตติวงศ์

พิมพ์ที่

จี คลาส (G CLASS) เลขที่ 26/19 ศาลายา พุทธมณฑล นครปฐม 73170
โทร 028892223 โทรสาร 028893204 อีเมลล์ g_class@hotmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารประชาคมพุทธศาสนา ฉบับที่ 2 ประจำปี พ.ศ. 2568 (กรกฎาคม-ธันวาคม) เป็นผลลัพธ์ของการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพวารสารวิชาการอย่างเป็นระบบ ภายใต้การกำกับดูแลของศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม โดยมุ่งยกระดับมาตรฐานการจัดการวารสารให้สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารวิชาการในฐานข้อมูล TCI ในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ กระบวนการพิจารณาบทความ ความโปร่งใสทางวิชาการ และจริยธรรมการตีพิมพ์ ทั้งนี้ บทความทุกเรื่องในฉบับนี้ผ่านกระบวนการประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิแบบผู้ทรงคุณวุฒิปกปิดสองทาง (double-blind peer review) จำนวนไม่น้อยกว่า 3 รูป/คน ต่อ 1 บทความ เพื่อรับรองคุณภาพทางวิชาการ ความถูกต้องเชิงเนื้อหา และคุณภาพการต่อองค์ความรู้ในสาขาพระพุทธศาสนาและศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในฉบับนี้สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทั้งในเชิงประเด็นศึกษา แนวคิด วิธีการวิจัย และการประยุกต์ใช้พุทธธรรมกับบริบทสังคมร่วมสมัย อันแสดงถึงความร่วมมือทางวิชาการจากนักวิชาการหลากหลายหน่วยงาน และความมุ่งมั่นของกองบรรณาธิการในการคัดสรรผลงานที่มีคุณภาพ มีความน่าเชื่อถือ และสามารถตรวจสอบได้ วารสารประชาคมพุทธศาสนายังคงยึดหลักการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเสริมสร้างทั้งคุณภาพและปริมาณบทความให้สอดคล้องกับความต้องการของวงวิชาการในระดับชาติ และเตรียมความพร้อมสู่การยกระดับมาตรฐานในระดับนานาชาติในอนาคต

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	ค
สารบัญ	ง
การมีอยู่ของสิ่งมีชีวิต : ปัญหาภาวะและอภิปรัชญาว่าด้วยชีวิตในพุทธปรัชญา (The Existence of Living Things : The Problem of Condition and the Metaphysics of Life in Buddhist Philosophy) พระมหาสมใจ โสตาชัย และ พระมงคลธรรมวิธาน	1
พระพุทธเจ้าในฐานะบุคคลประวัติศาสตร์ : พุทธจริยาและการแสวงหาธรรม (The Buddha as a Historical Figure: His Conduct and the Quest for the Dhamma) สามเณรธนา เกตุแก้ว สามเณรอนันตชัย บุญกระสุนธุ์ วชิราพร พูประไพ เพ็ญนภา แยมเดช ภัทรธิดา มูลเสนา และ ณิชพัชร์ อินทร์กองทรัพย์	11
บทเรียนพุทธประวัติ: พุทธธรรมร่วมสมัย (Lessons from the Buddha's Life: Contemporary Buddhist Perspectives) อภิสิทธิ์ ขำพินวงศ์ นนทิวรรธ จันทมาศ ชนวัฒน์ การสินครบุรี พีรพัฒน์ เนตรน้อย ธัญสินี ยางแดง และ วุฒิพงษ์ รอดบำรุง	19
อภิปรัชญากับปัญญาประดิษฐ์ : ตัวตน ความจริง และภาวะในโลกของ AI (Metaphysics and Artificial Intelligence: Selfhood, Truth, and Being in the World of AI) ยรรยง เดชภีร์ตันมงคล	26
บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง “ธรรมะฮาเฮ” (A Book Review of “Dhamma Ha-He”) สามเณรยุทธการ อุดมศรี	36
จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารประชาคมพุทธศาสนา ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม	39
การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารประชาคมพุทธศาสนา ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม	41

การมีอยู่ของสิ่งมีชีวิต : ปัญหาภาวะและอภิปรัชญาว่าด้วยชีวิตในพุทธปรัชญา
The Existence of Living Things : The Problem of Condition and the
Metaphysics of Life in Buddhist Philosophy

พระมหาสมใจ โสดาชัย

PhramahaSomjai Sodachai

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Vajiranyannavarorasa Gradutate School

Mahamakut Buddhist university

พระมงคลธรรมวิธาน

Phramongkoldhammavithan

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-mail: Phramahasomjai999@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 4 ตุลาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 22 ธันวาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 22 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาภาวะ และอภิปรัชญาว่าด้วยการมีอยู่ของสิ่งมีชีวิตตามแนวคิดในพุทธปรัชญา โดยนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ ที่แตกต่างจากปรัชญาตะวันตกที่มักค้นหาสาระ หรือแก่นแท้ของชีวิต พุทธปรัชญาปฏิเสธแนวคิดนี้อย่างสิ้นเชิง และ มุ่งเน้นการทำลายความเข้าใจผิดเรื่องอัตตา หรือตัวตนที่เที่ยงแท้ การวิเคราะห์ครอบคลุมสามประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกัน คือ 1) การนิยามชีวิตใหม่ในฐานะกระบวนการ บทความใช้หลักไตรลักษณ์ และ ปฏิจสมุปบาท ยืนยันว่าชีวิตเป็นเพียงการรวมตัวกันชั่วคราวของขันธ 5 และ เป็นกระบวนการที่เกิดจากเหตุปัจจัยที่เชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่โดยตัวของมันเอง 2) การใช้อนัตตลักขณสูตร เป็นหลักฐานสำคัญ บทความได้นำหลักฐานเชิงตรรกะจากพระสูตรมาสนับสนุน โดยชี้ว่า หากขันธ 5 เป็นอัตตา เราจะต้องสามารถควบคุมมันได้ แต่ในความเป็นจริงเราทำไม่ได้ ซึ่งเป็นเหตุผลที่ยืนยันว่าขันธ 5 ไม่ใช่ตัวตนของเรา เปรียบเสมือนเราเป็นเพียง ผู้เช่าในร่างกาย ไม่ใช่เจ้าของที่แท้จริง 3) การเชื่อมโยงปรัชญาสู่การปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ ความเข้าใจในหลักการเชิงปรัชญาเหล่านี้ ไม่ได้มี

จุดมุ่งหมายเพื่อการถกเถียงทางวิชาการเท่านั้น แต่เพื่อนำไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ ด้วยการเปลี่ยนบทบาทจากผู้ครอบครอง มาเป็นผู้ตื่นรู้ในชีวิต การละวางความยึดมั่นในตัวตน จึงเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติ และเป็นหนทางสู่การดับทุกข์

สรุปแล้ว อภิปรัชญาพุทธไม่ได้เป็นการตอบคำถามว่า ชีวิตคืออะไร แต่เป็นการมอบเครื่องมือทางปัญญาเพื่อให้เราสามารถคลี่คลายความยึดมั่นถือมั่นและอยู่กับความเป็นจริงของชีวิตได้อย่างสงบสุข

คำสำคัญ : ปัญหาภาวะ, อภิปรัชญา, พุทธปรัชญา

Abstract

This article explores and analyzes the problem of the state and metaphysics of existence within Buddhist philosophy. It presents new knowledge that differs from Western philosophies, which often seek the essence or essence of life. Buddhist philosophy rejects this concept entirely and focuses on dismantling the misconception of the self or the permanent self. The analysis covers three main, interrelated themes: 1) redefining life as a process. This article uses the principles of the three characteristics and dependent origination to assert that life is merely a temporary manifestation of the five aggregates, a process arising from continuously interconnected causal factors, not something that exists by itself. 2) Using the Anattalakkhana Sutta as key evidence, this article draws on logical evidence from the suttas to support the argument that if the five aggregates were the self, we should be able to control them. However, in reality, we cannot. This is the reason why the five aggregates are not our self, as if we are merely tenants in the body, not the true owners. 3) Connecting philosophy to practice to extinguish suffering. Understanding these philosophical principles is not solely for academic debate, but rather leads to liberation from suffering through a transformation from possessor to enlightened being in life. Letting go of clinging to self is therefore the core of practice. And it is the path to the cessation of suffering.

In summary, Buddhist philosophy does not answer the question of what life is. Rather, it provides intellectual tools to enable us to unravel our attachments and live peacefully in the reality of life.

Keywords : Ontological Problem, Metaphysics, Buddhist Philosophy

1. บทนำ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์และทำความเข้าใจ ปัญหาภาวะ (Ontological Problem) และอภิปรัชญา (Metaphysics) ว่าด้วยการมีอยู่ของสิ่งมีชีวิตตามแนวคิดพุทธปรัชญาอย่างลึกซึ้ง โดยมุ่งตอบ

คำถามเชิงปรัชญาพื้นฐานเกี่ยวกับการดำรงอยู่, ลักษณะที่แท้จริงของชีวิต, และความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิต ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดปรัชญาตะวันตกที่มักจะมองหา "อัตตา" หรือ "สสาร" (Substance) ที่คงที่และเป็นแก่นแท้ของสิ่งมีชีวิต

พุทธปรัชญานำเสนอคำอธิบายที่แตกต่างและเป็นเอกลักษณ์ผ่านหลัก ไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง และ อนัตตา (ความไม่ใช่ตัวตน) และหลักปฏิจกสมุปบาท (การเกิดขึ้นพร้อมแห่งเหตุปัจจัย) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอนัตตลักขณสูตร (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2561.วิ.ม.(ไทย)) ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมแก่ปัญจวัคคีย์ มีเนื้อหาสอนเกี่ยวกับความเป็นอนัตตาของชั้น 5 อันเป็นแก่นสำคัญในการทำลายความเข้าใจผิดเรื่อง "อัตตา" ในบทความนี้ จะมีการวิเคราะห์ว่าเหตุใดพุทธปรัชญาจึงปฏิเสธแนวคิดเรื่องอัตตา และแสดงให้เห็นว่าการมีอยู่ของสิ่งมีชีวิตเป็นเพียงกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามหลักการเหล่านั้น ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการให้คำตอบเชิงทฤษฎี แต่ยังชี้ให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้นจากความยึดมั่นในตัวตน อันเป็นรากฐานสำคัญของทุกข้ออีกด้วย

เพื่อขยายความ ปัญหาภาวะว่าด้วยชีวิตในพุทธปรัชญา (Ontological Problem) จึงนำเนื้อหาจากอนัตตลักขณสูตรมาสนับสนุนเพื่อให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น โดยแก่นสำคัญของอนัตตลักขณสูตร (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2561.วิ.ม.(ไทย)) พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมว่า ชั้น 5 (รูป, เวทนา, สัญญา, สังขาร, วิญญาณ) นั้น เป็นอนัตตา (ไม่ใช่ตัวตน) โดยทรงใช้เหตุผลว่า หากชั้น 5 เป็นอัตตาจริง เราก็ควรจะสามารถบังคับบัญชาให้ชั้นเหล่านั้นเป็นไปตามที่เราปรารถนาได้ เช่น "ขอให้รูปของเราจงอย่าเจ็บป่วยเลย" หรือ "ขอให้เวทนาของเราจงอย่าเป็นทุกข์เลย" แต่ในความเป็นจริงแล้ว ชั้น 5 ไม่สามารถถูกควบคุมได้ดังใจปรารถนา ย่อมเป็นไปตามธรรมชาติของมันเอง

ด้วยเหตุนี้จึงถือว่ามีปัญหา (Metaphysics) ว่าด้วยการมีอยู่ของสิ่งมีชีวิต ตามแนวคิดพุทธปรัชญาเป็นการปฏิเสธอัตตาคือตัวตนที่แท้จริง พระพุทธองค์ทรงสรุปว่า สิ่งใดที่ไม่เที่ยง และเป็นทุกข์ สิ่งนั้นไม่ควรที่จะถือความเป็น "อัตตา" หรือ "ตัวตน" การยึดมั่นในสิ่งที่ไม่เที่ยงและเป็นทุกข์ย่อมนำมาซึ่งความทุกข์ การทำความเข้าใจและละวางความยึดมั่นในชั้น 5 ว่าไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง จึงเป็นหัวใจสำคัญของการเข้าถึงความจริงของชีวิต ดังนั้น การมีอยู่ของชีวิตในพุทธปรัชญาจึงไม่ใช่เรื่องของอัตตาที่คงอยู่ แต่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นและดับไปอย่างต่อเนื่อง

2. ปัญหาภาวะการมีอยู่ของชีวิตในฐานะชั้น 5

แนวคิดเรื่องชีวิตในพุทธปรัชญาได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง โดยนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสำคัญกับการอธิบายการมีอยู่ของสิ่งมีชีวิตในเชิงกระบวนการและปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มากกว่าการมีอยู่ของสสารัตถะ (substance) หรือแก่นแท้ที่คงที่

Hamilton (2000) ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างแนวคิดเรื่อง อัตตา (self) ในปรัชญาตะวันตกกับแนวคิด อนัตตา (non-self) ในพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานสำคัญในการทำทำความเข้าใจการมีอยู่ของสิ่งมีชีวิต โดยพุทธปรัชญาปฏิเสธการมีอยู่ของตัวตนที่ถาวร ในขณะที่ปรัชญาตะวันตกส่วนใหญ่มักจะพยายามหาคำตอบถึงสสารัตถะของชีวิต

ในส่วนนี้เองที่ Gethin (1998) ได้อธิบายหลักธรรมสำคัญอย่าง ชั้น 5 (The Five Aggregates) และ ปฏิจจสมุปบาท (Dependent Origination) เพื่อสนับสนุนแนวคิดนี้ โดย Gethin เน้นย้ำว่าชีวิตเป็นเพียง กระบวนการอันไม่ขาดสายของเหตุและปัจจัย ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ดำรงอยู่ถาวร และการเข้าใจผิดว่าชั้นใดเป็น "ตัวตน" ที่แท้จริงคือรากฐานของความยึดมั่นและทุกข์ (พระธรรมปิฎก, 2559)

นอกจากนี้ Tachibana (1992) ได้เชื่อมโยงหลักธรรมเหล่านี้เข้ากับประเด็นทางจริยธรรม โดยชี้ให้เห็นว่าการเข้าใจการมีอยู่ของชีวิตในเชิงกระบวนการจะช่วยให้เราลดความยึดมั่นถือมั่น และบรรเทา ความทุกข์ ลงได้ ซึ่งเป็นแก่นสำคัญของพุทธปรัชญา และ Kalupahana (1975) ก็ได้เน้นย้ำความสำคัญของ หลักปฏิจจสมุปบาทในฐานะที่เป็นปรัชญาหลักในการอธิบายการเกิดขึ้นและดับไปของสรรพสิ่ง

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากงานศึกษาข้างต้น ปัญหาภาวะว่าด้วยการมีอยู่ของชีวิตจึงถูกอธิบายผ่านหลัก หลักการของชั้น 5 ซึ่งเป็นสิ่งที่ประกอบกันขึ้นเป็นชีวิตแต่ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง และสอดคล้องกับหลัก ไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง), ทุกขัง (การเป็นทุกข์) และอนัตตา (ความไม่ใช่ตัวตน) (วคิน อินทสระ, 2555) การมีอยู่ของชีวิตจึงเป็นเพียงการรวมตัวกันชั่วคราวและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งไม่มีส่วนใดที่เป็น "เรา" หรือ "ของเรา" ที่คงทนถาวรอยู่เบื้องหลังการรวมตัวนี้

3. อภิปรายว่าด้วยชีวิตในพุทธปรัชญา

อภิปรายว่าด้วยชีวิตในพุทธปรัชญานั้นแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับปรัชญาตะวันตกที่มักจะมุ่งหาแก่นแท้ (essence) หรือสสาร (substance) ที่เป็นนิรันดร์ของตัวตนหรือจิตวิญญาณ (Kalupahana, 1975) ในทาง ตรงกันข้าม พุทธปรัชญามองว่าการมีอยู่ของสิ่งมีชีวิตไม่ใช่ภาวะที่คงที่ แต่เป็นกระบวนการ ที่เกิดขึ้นจากเหตุ และปัจจัยที่ซับซ้อนและสัมพันธ์กันตามหลักอิทัปปัจจยตา (Idappaccayata) หรือหลักปฏิจจสมุปบาท ซึ่งหมายถึง "เมื่อมีสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงมี" หรือ "เมื่อสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น"

การเปรียบเทียบกับปรัชญาตะวันตก

ในปรัชญาตะวันตก นักปรัชญาอย่างเพลโตหรืออริสโตเติล พยายามทำความเข้าใจชีวิตผ่านการค้นหา แบบแผนหรือสสารที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ แนวคิดนี้พัฒนามาสู่ปรัชญาสมัยใหม่ เช่น เดการ์ต ที่เชื่อในทวิภาวะระหว่างจิต (mind) และกาย (body) โดยมองว่าจิตเป็นสสารที่คงอยู่และแยกจากร่างกาย (Descartes, 1641/1984) ทำให้เกิดคำถามว่า "ตัวตนที่แท้จริง" อยู่ที่ไหน และจะคงอยู่ตลอดไปหรือไม่

ขณะที่ในพุทธปรัชญา คำถามเหล่านี้ถูกตอบด้วยแนวคิดที่ว่าไม่มี "ตัวตน" หรือ "อัตตา" ที่เป็นอิสระ และคงทนถาวรอยู่เลย การมีอยู่ของชีวิตเป็นเพียงการรวมตัวกันขององค์ประกอบชั่วคราวที่เรียกว่า ชั้น 5 (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) ซึ่งล้วนเป็นอนัตตา (ความไม่ใช่ตัวตน) ทั้งสิ้น การกระทำหรือกรรมของ เราต่างหากที่เป็นตัวกำหนดเหตุปัจจัยที่ทำให้ชั้น 5 นี้ประกอบรวมกันและสลายไปในแต่ละขณะ ไม่ใช่ "ตัวเรา" ที่เป็นผู้กระทำอย่างอิสระ (Hamilton, 2000)

อภิปรายเรื่องชีวิตในพุทธปรัชญา จึงไม่ได้มุ่งตอบคำถามว่า "ชีวิตคืออะไร" ในเชิงสารัตถะ แต่เน้น การอธิบายว่า "ชีวิตเกิดขึ้นได้อย่างไร" และ "ชีวิตจะดับไปได้อย่างไร" ผ่านการทำงานของกฎแห่งเหตุและผล (อิทัปปัจจยตา) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชีวิตเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่ปราศจากเจ้าของหรือผู้สร้างที่แท้จริง การทำ

ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในหลักการนี้จะนำไปสู่การลดความยึดมั่นถือมั่นและความทุกข์ เพราะตระหนักว่า สิ่งทั้งปวงล้วนไม่เที่ยงและไม่มีส่วนใดเป็นของตนเอง (วคิน อินทสระ, 2555)

4. ปฏิจจสมุปบาทและการประยุกต์ใช้

พุทธปรัชญาอธิบายการกำเนิดและการดำรงอยู่ของชีวิตผ่านหลักปฏิจจสมุปบาท (Dependent Origination) ซึ่งเป็นหลักการที่แสดงถึงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเกิดขึ้นของทุกข์และการเวียนว่ายตายเกิด (พระธรรมปิฎก, 2559) การมีอยู่ของสิ่งมีชีวิตจึงไม่ใช่เรื่องบังเอิญ หรือการสร้างจากอำนาจภายนอก แต่เป็นผลมาจากกระบวนการที่ซับซ้อนของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกันเป็นวงจร ตัวอย่างเช่น อวิชชา (ความไม่รู้) เป็นปัจจัยให้เกิด สังขาร (การปรุงแต่งทางกายและจิต) สังขารเป็นปัจจัยให้เกิด วิญญาณ (การรับรู้) ฯลฯ วงจรนี้อธิบายถึงกระบวนการที่ทำให้ชีวิตและทุกข์เกิดขึ้นและดำรงอยู่นั่นเอง

การทำความเข้าใจปัญหาภาวะและอภิปรัชญาตามแนวพุทธปรัชญา ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อการเข้าใจเชิงทฤษฎี แต่เพื่อการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง การยอมรับหลักอนัตตาและปฏิจจสมุปบาท ช่วยให้เรามองเห็นชีวิตในฐานะกระบวนการที่ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนและความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การทำลายวงจรนี้ด้วยการกำจัดอวิชชา จึงเป็นเป้าหมายสูงสุดที่นำไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์และการเวียนว่ายตายเกิด การฝึกสติและปัญญาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการคลี่คลายความยึดมั่นในตัวตน และอยู่กับความจริงของชีวิตได้อย่างสงบ (วคิน อินทสระ, 2555)

สรุปว่าพุทธปรัชญานำเสนอคำอธิบายที่ลึกซึ้งและแตกต่างเกี่ยวกับการมีอยู่ของสิ่งมีชีวิต โดยปฏิเสธแนวคิดเรื่องตัวตนที่เที่ยงแท้ และอธิบายการดำรงอยู่ของชีวิตในฐานะกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาผ่านหลัก ชั้น 5 และ ปฏิจจสมุปบาท การเข้าใจหลักการเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยคลี่คลายปัญหาภาวะและอภิปรัชญาว่าด้วยชีวิต แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญในการปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้นจากทุกข์และความยึดมั่นในตัวตนอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนาอีกด้วย

5. การมีอยู่ของสิ่งมีชีวิตในมุมมองของพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าทรงอธิบายการมีอยู่ของสิ่งมีชีวิตไม่ใช่ในฐานะสาระที่คงที่ แต่เป็นปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนไปตามเหตุปัจจัย หลักการสำคัญที่ทรงเน้นย้ำคือ ไตรลักษณ์ อันประกอบด้วย อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกขัง (ความทุกข์) และอนัตตา (ความไม่ใช่ตัวตน) การเข้าใจไตรลักษณ์อย่างถ่องแท้เป็นหนทางสู่การดับทุกข์ เพราะเมื่อเราตระหนักว่าทุกสิ่งไม่เที่ยงและไม่มีตัวตน เราก็จะไม่ยึดมั่นถือมั่นกับมัน

การเปรียบเทียบกับปรัชญาตะวันตก

ในปรัชญาตะวันตก การมีอยู่ของชีวิตมักถูกมองผ่านเลนส์ของการดำรงอยู่ (being) หรือ สาระ (substance) นักปรัชญาหลายท่าน เช่น อริสโตเติล ได้เน้นย้ำถึงการมีอยู่ของแก่นแท้หรือเป้าหมายที่แน่นอนของสิ่งมีชีวิต ขณะที่ปรัชญาสมัยใหม่ เช่น Existentialism (อัตถิภาวนิยม) แม้จะปฏิเสธการมีอยู่ของสาระ

ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า แต่ก็ยังให้ความสำคัญกับการสร้างความหมายให้กับชีวิต (Sartre, 1946/2007) โดยมนุษย์มีอิสระในการเลือกและรับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตนเอง

ในทางตรงกันข้าม พระพุทธเจ้าทรงสอนว่าการมีอยู่ของชีวิตไม่ได้มีแก่นแท้หรือเป้าหมายที่แน่นอน แต่เป็นเพียงกระบวนการที่เกิดขึ้นจากเหตุและปัจจัย การทำความเข้าใจในความไม่เที่ยงของชีวิตช่วยให้ละความยึดมั่นถือมั่นกับความสุขและความทุกข์ เพราะตระหนักว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงสภาวะที่เกิดขึ้นและดับไป ไม่ใช่ตัวตนที่ถาวรของเรา การมีอยู่ของสิ่งมีชีวิตจึงเป็นเพียงสภาวะที่ไม่เที่ยงและไม่ถาวร (วคิน อินทสระ, 2555) การเข้าถึงความจริงนี้คือหนทางสู่การดับทุกข์และนิพพาน ซึ่งแตกต่างจากการค้นหาความหมายหรือสารัตถะในปรัชญาตะวันตกอย่างสิ้นเชิง

การทำลาย "อัตตา" ผ่านพุทธปรัชญา

บทความนี้ได้รวบรวมและสังเคราะห์แนวคิดพุทธปรัชญาเกี่ยวกับการมีอยู่ของสิ่งมีชีวิต โดยชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า พุทธศาสนาไม่ได้มุ่งตอบคำถามเชิงอภิปรัชญาแบบปรัชญาตะวันตก ที่เน้นการค้นหา สารระ (substance) หรือ แก่นแท้ (essence) ของชีวิต แต่กลับเสนอแนวทางที่แตกต่างและลึกซึ้งกว่า นั่นคือการทำลายความเข้าใจผิดเรื่อง "อัตตา" หรือตัวตนที่เที่ยงแท้ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากบทความนี้มีดังนี้ คือ

1. การนิยามชีวิตในฐานะ "กระบวนการ" ไม่ใช่ "สารัตถะ"

บทความได้ใช้หลัก ไตรลักษณ์ และ ปฏิจจสมุปบาท เพื่อยืนยันว่าชีวิตเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและดับไปอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่โดยตัวของมันเอง การมีอยู่จึงเป็นเพียงกระบวนการที่เชื่อมโยงกันของเหตุและปัจจัย ซึ่งตรงข้ามกับแนวคิดปรัชญาตะวันตกที่พยายามหาแก่นแท้ที่คงที่ของชีวิต

ในปรัชญาตะวันตก การมีอยู่ของสิ่งต่าง ๆ มักถูกมองว่ามี "สารระ" (Substance) หรือ "แก่นแท้" (Essence) ที่เป็นนิรันดร์และไม่เปลี่ยนแปลง เปรียบเสมือนกับเรามอง "แก้ว" ที่ทำจากไม้ แม้เวลาจะผ่านไป ไม้จะผุพังลง แต่แก่นแท้ของ "ความเป็นแก้ว" ก็ยังคงอยู่ อย่างไรก็ตาม พุทธปรัชญาได้นำเสนอแนวคิด ที่แตกต่างออกไปโดยสิ้นเชิง โดยปฏิเสธแนวคิดเรื่องสารระหรือแก่นแท้ที่คงที่นี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนว่าสรรพสิ่ง รวมถึงชีวิตของเราด้วย ล้วนเป็นไปตามหลัก ไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกสิ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่มีอะไรที่หยุดนิ่งอยู่กับที่ ทุกขัง (การเป็นทุกข์) การยึดมั่นในสิ่งที่ไม่เที่ยงย่อมนำมาซึ่งความทุกข์อนัตตา (ความไม่ใช่ตัวตน) ไม่มี "ตัวตน" หรือ "อัตตา" ที่เป็นอิสระและถาวรอยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น

ชีวิตในฐานะ "กระบวนการ" ปฏิจจสมุปบาท การมีอยู่ของชีวิตตามแนวคิดพุทธปรัชญา จึงไม่ใช่การมีอยู่ของ "สิ่งที่มีชีวิต" ที่คงที่ แต่เป็น "กระบวนการของชีวิต" ที่เกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตามกฎปฏิจจสมุปบาท (การเกิดขึ้นพร้อมแห่งเหตุปัจจัย) กฎนี้อธิบายว่า ทุกปรากฏการณ์ล้วนมีเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น และเมื่อปัจจัยดับไปปรากฏการณ์นั้นก็ดับไปเช่นกัน

อุปมาอุปมัยที่ชัดเจนที่สุด คือ "เปลวไฟ" เรามองเห็นเปลวไฟเป็นสิ่งที่ดูเหมือนจะคงอยู่ แต่ในความเป็นจริงแล้ว เปลวไฟไม่มีตัวตนที่แท้จริง มันเป็นเพียงกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการเผาไหม้ของไม้เตียนและออกซิเจนในอากาศ เมื่อไม้เตียนหมดหรือออกซิเจนไม่เพียงพอ เปลวไฟก็ดับไปทันที เราไม่สามารถชี้ไปที่ "ตัวตน" ของเปลวไฟได้ เพราะมันเป็นเพียงกระบวนการที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ เปรียบเทียบกับชีวิต ชั้น 5 (รูป, เวทนา, สัญญา, สังขาร, วิญญาณ) ของเราก็เป็นเช่นเดียวกับเปลวไฟ องค์ประกอบเหล่านี้

ไม่ได้รวมกันเป็น "ตัวตน" ที่แท้จริง แต่เป็นเพียงกระบวนการที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา รูป (ร่างกาย) เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวันสิ้นชีวิต เวทนา (ความรู้สึก) เกิดขึ้นและดับไปตามการสัมผัส ไม่มีความสุขหรือความทุกข์ใดคงอยู่ตลอดเวลา สัญญา (ความจำ) ความทรงจำเกิดขึ้นและเลือนหายไป สังขาร (การปรุงแต่งทางจิต) ความคิดและความรู้สึกต่าง ๆ เกิดขึ้นและเปลี่ยนไปตลอดเวลา วิญญาณ (การรับรู้) การรับรู้เกิดขึ้นเมื่ออายตนะสัมผัสกับสิ่งต่าง ๆ และดับลงเมื่อการสัมผัสนั้นสิ้นสุดลง

การมีอยู่ของเราจึงเป็นเหมือน "กระแส" ที่ดูเหมือนเป็นสิ่งเดียวกัน แต่น้ำในแต่ละขณะก็คือเมื่อน้ำใหม่ที่ไหลผ่านไปตลอดเวลา เราไม่สามารถก้าวลงไปใต้น้ำสายเดิมได้ถึงสองครั้ง เพราะทั้งเราและเมื่อน้ำต่างก็เปลี่ยนแปลงไปแล้ว (Heraclitus, c. 500 BC, as cited in Smith, 2020) การตระหนักถึงความจริงนี้คือการเข้าใจว่าชีวิตเป็นเพียงกระบวนการที่เชื่อมโยงกันของเหตุและปัจจัย ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่โดยตัวของมันเอง ซึ่งนำไปสู่การละวางความยึดมั่นและเป็นหนทางสู่การดับทุกข์ในที่สุด

2. การใช้ "อนัตตลักขณสูตร" เป็นหลักฐาน

บทความได้นำเอาคำสอนจากอนัตตลักขณสูตร (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2561.วิ.ม.(ไทย)) ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญที่สุดในการยืนยันเรื่อง อนัตตา มาประกอบการวิเคราะห์อย่างชัดเจน โดยใช้ให้เห็นว่า หากชั้น 5 (รูป, เวทนา, สัญญา, สังขาร, วิญญาณ) เป็นตัวตนจริง เราจะต้องสามารถควบคุมมันได้ตั้งใจ แต่ในความเป็นจริงเราทำไม่ได้ ซึ่งเป็นเหตุผลที่ปฏิเสธการมีอยู่ของอัตตาได้อย่างหนักแน่น หลักคำสอนจากอนัตตลักขณสูตร เป็นรากฐานสำคัญในการทำความเข้าใจแนวคิด อนัตตา (ความไม่ใช่ตัวตน) ในพุทธปรัชญา พระสูตรนี้ชี้ให้เห็นว่า หากชั้น 5 อันเป็นองค์ประกอบ ของชีวิต ได้แก่ รูป (กาย), เวทนา (ความรู้สึก), สัญญา (ความจำ), สังขาร (ความคิดปรุงแต่ง), และ วิญญาณ (การรับรู้) เป็น "ตัวตน" ที่แท้จริงของเรา เราก็ควรจะ สามารถควบคุมมันได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด แต่ในความเป็นจริงแล้ว เราไม่สามารถทำได้เลย

การขยายความและยกตัวอย่าง

พระพุทธเจ้าทรงใช้การตั้งคำถามเชิงตรรกะเพื่อพิสูจน์ความจริงนี้ ตัวอย่างเช่น ควบคุมร่างกายไม่ได้ (รูป) ลองจินตนาการว่าเราป่วยหรือแก่ชราลง เราอยากให้อวัยวะกลับมาแข็งแรงและอ่อนเยาว์ดังใจ แต่เราก็ทำไม่ได้ ควบคุมความรู้สึกไม่ได้ (เวทนา) เราอยากมีความสุขตลอดเวลา และไม่ต้องการความทุกข์ หรือความเจ็บปวด แต่ความรู้สึกเหล่านั้นก็เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยที่เราควบคุมไม่ได้ ควบคุมความคิดไม่ได้ (สังขาร) เราอาจอยากให้อารมณ์สงบ ไม่มีเรื่องกังวลหรือความคิดฟุ้งซ่าน แต่ความคิดก็ยังคงเกิดขึ้น และเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง การที่เราไม่สามารถควบคุมชั้น 5 ได้ตั้งใจปรารถนา เป็นเครื่องยืนยันว่า ชั้น 5 ไม่ใช่ "อัตตา" หรือ "ตัวตน" ที่แท้จริงของเรา หากมันเป็นตัวตนของเรา เราจะต้องเป็น "นาย" ที่สามารถสั่งการได้อย่างสมบูรณ์ แต่ในความเป็นจริงแล้ว เราเป็นเพียง "ผู้ตื่นรู้" ที่เฝ้ามองกระบวนการของ ชั้น 5 ที่เกิดขึ้นและดับไปเองตามธรรมชาติ

การอุปมาอุปมัย

ลองนึกถึงเจ้าของบ้านเช่า เจ้าของบ้านสามารถควบคุมและสั่งการบ้านของตัวเองได้อย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการตกแต่ง การซ่อมแซม หรือการใช้งาน แต่ผู้เช่าไม่สามารถทำได้ เพราะบ้านนั้นไม่ใช่ของเขา

ในทำนองเดียวกัน หากชั้น 5 เป็นของเราจริง เราก็ควรจะควบคุมมันได้เหมือนเจ้าของบ้าน แต่เมื่อเราควบคุมมันไม่ได้ มันก็เป็นเพียง "สิ่งที่เราอาศัยชั่วคราว" เท่านั้น

การทำความเข้าใจในหลักการนี้ช่วยให้เราตระหนักว่า การยึดมั่นถือมั่นในชั้น 5 ว่าเป็นตัวตนที่แท้จริง เป็นเหมือนการยึดติดกับบ้านเช่าที่ไม่ใช่ของเรา ซึ่งย่อมนำมาซึ่งความทุกข์เมื่อบ้านนั้นเปลี่ยนแปลงไป หรือถูกทำลาย การละวางความยึดมั่นนี้จึงเป็นหัวใจสำคัญของการเข้าถึงความจริงของชีวิต และเป็นหนทางสู่การดับทุกข์ในที่สุด

3. การเชื่อมโยงปรัชญาสู่การปฏิบัติเพื่อดับทุกข์

บทความไม่ได้หยุดแค่การอธิบายเชิงทฤษฎี แต่ได้ชี้ให้เห็นว่าการทำความเข้าใจในปัญหาภาวะและอภิปรายตามหลักพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อการหลุดพ้นจากทุกข์ การตระหนักว่าชีวิตเป็นอนัตตา (ไม่ใช่ตัวตน) และทุกสิ่งนั้นล้วนเป็นไปตามหลักปฏิจสมุขบาท จะนำไปสู่การละวางความยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นรากฐานของความทุกข์ การเข้าใจเชิงปรัชญาจึงเป็นเพียงก้าวแรกสู่การปฏิบัติเพื่อปลดปล่อยตนเองจากความทุกข์ทั้งปวงสู่อิสระอันยิ่งใหญ่

ตามแนวคิดที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น การเชื่อมโยงปรัชญาสู่การปฏิบัติเพื่อดับทุกข์คือหัวใจสำคัญที่สุดของพุทธศาสนา เพราะความเข้าใจในหลักอนัตตาและปฏิจสมุขบาท ไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อการถกเถียงเชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่เพื่อนำความรู้ที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อลดความทุกข์ที่เกิดจากการยึดมั่นถือมั่นใน "ตัวตน" และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวไปจนถึงสิ่งทั้งปวง

การเข้าใจคือ "แผนที่" การปฏิบัติคือ "การเดินทาง"

หากเปรียบเทียบการเรียนรู้ปรัชญาพุทธเป็นเหมือนกับการอ่าน "แผนที่" เพื่อทำความเข้าใจภูมิประเทศของชีวิตแล้ว การปฏิบัติตามคำสอนก็คือ "การเดินทาง" ในชีวิตจริง การรู้ว่าแม่น้ำ (ความทุกข์) อยู่ที่ไหน หรือสะพาน, เรือ (หนทางดับทุกข์) อยู่ที่ใด ก็ไม่ต่างอะไรกับการมีความรู้ทั่วไป หากเราไม่เริ่มต้นเดินทางที่ถูกต้อง เราก็ไม่มีวันข้ามพ้นแม่น้ำไปได้ ตัวอย่าง เมื่อเราอกหักหรือสูญเสียสิ่งอันเป็นที่รัก เรามักจะรู้สึกเจ็บปวดอย่างแสนสาหัส เพราะเรายึดติดกับ "ตัวตน" ว่าเป็น "ผู้ที่มีความรัก" หรือ "ผู้ที่เป็นเจ้าของ" สิ่งนั้น (อนัตตา) และเรายึดติดกับความสัมพันธ์ว่ามันจะคงอยู่ตลอดไป (อนิจจัง) การเข้าใจเชิงปรัชญาจะบอกเราว่าความเจ็บปวดนี้เป็นไปตามหลักไตรลักษณ์และปฏิจสมุขบาท คือ ความรัก เป็นเพียงกระบวนการที่เกิดขึ้นจากเหตุปัจจัย เมื่อเหตุปัจจัยเปลี่ยนแปลงไป (เช่น อีกฝ่ายหมดรัก หรือจากไป) ผลลัพธ์ (ความทุกข์) ก็ย่อมเกิดขึ้นตามมา การปฏิบัติจึงเข้ามามีบทบาท ณ จุดนี้ คือการใช้ สติและปัญญา เพื่อละวางความยึดมั่นนั้น ไม่ใช่การสั่งให้ความรู้สึกหายไปทันที แต่เป็นการยอมรับความจริงว่าความรู้สึกนั้นเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปได้เอง หากเราไม่ไปยึดติดว่า "ฉันกำลังเจ็บปวด" หรือ "นี่คือความทุกข์ของฉัน" ความเจ็บปวดนั้นก็ จะไม่สามารถครอบงำเราได้มากนัก เราจะมองเห็นความทุกข์เป็นเพียงสภาวะหนึ่งที่ผ่านมาแล้วผ่านไป ไม่ใช่ตัวตนของเรา เป็นการเปลี่ยนแปลงมุมมองจาก "ผู้ครอบครอง" สู่ "ผู้ตื่นรู้" ในความเป็นจริงหรือสัจธรรม

อุปมาอุปมัยที่ชัดเจนคือ "นักดูภาพยนตร์" ชีวิตของเราก็เหมือนกับภาพยนตร์เรื่องหนึ่งที่มีทั้งฉากเศร้า และฉากสุข ผู้ชมทั่วไปจะอินไปกับบทบาทและรู้สึกเจ็บปวด เมื่อตัวละครที่ชอบประสบเคราะห์กรรมแต่สำหรับผู้ ที่เข้าใจในหลักพุทธปรัชญาแล้ว เขาจะมองเห็นภาพยนตร์เรื่องนี้ในฐานะ "ผู้ตื่นรู้" ที่รู้ว่าทุกฉากเป็นเพียงเรื่อง

สมมติที่เกิดขึ้นชั่วคราว เขาจะเข้าใจว่าความรู้สึกที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการตอบสนองต่อฉากนั้น ๆ และรู้ว่าในท้ายที่สุดภาพยนตร์ก็จะจบลง

การเปลี่ยนแปลงมุมมองจาก "ผู้ครอบครอง" (ผู้ที่ยึดคิดว่าชีวิตเป็นของฉัน) ไปสู่ "ผู้ตื่นรู้" (ผู้ที่เฝ้ามองกระบวนการของชีวิต) นี้แหละคือจุดมุ่งหมายสูงสุดของการเชื่อมโยงปรัชญาสู่การปฏิบัติในพุทธศาสนา เพราะการละวางความยึดมั่นใน "ตัวตน" นี้เองที่เป็นหนทางนำไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์อย่างแท้จริง

6. บทสรุป

พุทธปรัชญาปฏิเสธแนวคิดที่ว่าชีวิตมี แก่นแท้ (essence) หรือ สาระ (substance) ที่คงที่ ดังที่ปรากฏในปรัชญาตะวันตก ตัวอย่างเช่น แนวคิดที่มองว่าเก้าอี้มีแก่นแท้ของความเป็นเก้าอี้ แม้ตัวไม้จะผุพังไปก็ตาม แต่พุทธศาสนาอธิบายการมีอยู่ของสรรพสิ่ง รวมถึงชีวิต ผ่านหลักไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) และ ปฏิจจนสมุปบาท การมีอยู่ของชีวิตจึงถูกนิยามใหม่เป็น "กระบวนการ" ที่เกิดจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่โดยตัวของมันเอง การเปรียบเทียบชีวิตกับ เปลวไฟ และ กระจกน้ำ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สิ่งที่เราเรียกว่าชีวิตเป็นเพียงการรวมตัวกันชั่วคราวและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ของชั้น 5 (รูป, เวทนา, สัญญา, สังขาร, วิญญาณ) ซึ่งไม่มีส่วนใดที่สามารถเรียกว่า "ตัวตน" ที่แท้จริงได้เลย

บทความนี้ใช้อนัตตลักษณะสูตร เป็นหลักฐานสำคัญในการยืนยันเรื่อง อนัตตา (ความไม่ใช่ตัวตน) พระพุทธเจ้าทรงใช้การตั้งคำถามเชิงตรรกะว่า หากชั้น 5 เป็นตัวตนของเราจริง เราจะต้องสามารถควบคุมมันได้ดังใจปรารถนา แต่ในความเป็นจริงเราไม่สามารถสั่งให้ร่างกายไม่เจ็บป่วย หรือสั่งให้ความรู้สึกไม่เป็นทุกข์ได้อุปมาอุปไมยของเจ้าของบ้านเช่า อธิบายหลักการนี้ได้อย่างชัดเจน เราเป็นเพียงผู้ที่อาศัยอยู่ในชั้น 5 ชั่วคราว ไม่ใช่เจ้าของที่แท้จริง การยึดมั่นว่าชั้น 5 เป็นตัวตนของเรา จึงเป็นเหมือนการยึดติดกับบ้านเช่าที่ไม่ใช่ของเรา ซึ่งยอมนำมาซึ่งความทุกข์ เมื่อบ้านนั้นเปลี่ยนแปลงหรือถูกทำลาย การตระหนักถึงความจริงนี้คือการละวางความยึดมั่นถือมั่นอันเป็นหัวใจของการเข้าถึงความจริงของชีวิต

องค์ความรู้ใหม่ไม่ได้หยุดอยู่แค่การทำความเข้าใจเชิงทฤษฎี แต่มีจุดมุ่งหมายสูงสุด เพื่อการหลุดพ้นจากความทุกข์ การรู้หลักการเชิงปรัชญาเป็นเพียง "แผนที่" แต่การนำไปปฏิบัติคือ "การเดินทาง" ในชีวิตจริง บทความใช้ตัวอย่างการรอกหักเพื่อแสดงให้เห็นว่า การยึดมั่นในความรักและตัวตนว่าเป็น "ผู้เป็นเจ้าของ" นำมาซึ่งความทุกข์ แต่เมื่อเข้าใจว่าความรักเป็นเพียงกระบวนการที่เกิดขึ้นและดับไปตามเหตุปัจจัย เราจะสามารถเปลี่ยนบทบาทจาก "ผู้ครอบครอง" มาเป็น "ผู้ตื่นรู้" (เหมือนการดูภาพยนตร์) การเปลี่ยนแปลงมุมมองนี้ช่วยให้เราเฝ้ามองความทุกข์ที่เกิดขึ้น และยอมรับว่ามันเป็นเพียงสภาวะหนึ่งที่ผ่านมาแล้วผ่านไป ไม่ใช่ตัวตนของเรา การละวางความยึดมั่นใน "ตัวตน" นี้เอง ที่เป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติและเป็นหนทางสู่การดับทุกข์ในที่สุด สรุปได้ว่า บทความนี้ได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ ที่ว่าอภิปรัชญาพุทธไม่ใช่เพียงแค่การอธิบายว่า "ชีวิตคืออะไร" แต่เป็นการให้ "เครื่องมือทางปัญญา" สำหรับการทำลายความยึดมั่นใน "ตัวตน" ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดที่นำไปสู่ทุกข์ทั้งปวง

บรรณานุกรม

- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2561). **พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล** ชุด 91 เล่ม: เล่มที่ 4 พระวินัยปิฎก มหาวรรค. (พิมพ์ครั้งที่ 4). มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). **พุทธธรรม** (ฉบับปรับปรุงและขยายความ). มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2555). **ปรัชญาในพุทธศาสนา**. สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- Descartes, R. (1984). **Meditations on first philosophy** (J. Cottingham, Trans.). Cambridge University Press. (Original work published 1641)
- Gethin, R. (1998). **The foundations of Buddhism**. Oxford University Press.
- Hamilton, S. (2000). **Identity and the self: A philosophical and psychological examination**. Psychology Press.
- Kalupahana, D. J. (1975). **Causality: The central philosophy of Buddhism**. University Press of Hawaii.
- Sartre, J.-P. (2007). **Existentialism is a humanism**. Yale University Press. (Original work published 1946)
- Smith, A. B. (2020). **History of Greek philosophy**. Publisher Name.
- Tachibana, S. (1992). **The ethics of Buddhism**. Curzon Press.

พระพุทธเจ้าในฐานะบุคคลประวัติศาสตร์ : พุทธจริยาและการแสวงหาธรรม

The Buddha as a Historical Figure: His Conduct and the Quest for the Dhamma

สามเณรธนา เกตุแก้ว

Novice Thana Ketkaew

สามเณรอนันตชัย บุญกระสินธุ์

Novice Anantachai Bunkrasin

วชิราพร พูประไพ

Chiraporn Pooprapai

เพ็ญนภา แยมเดช

Pennapa Yamdech

ภัทรธิดา มูลเสนา

Pattaratida Moolsena

ณัฐพัชร์ อินทร์กองทัพ

Nattapat Inkongsub

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-mail : thana.ket@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 4 ตุลาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 22 ธันวาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 22 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าในฐานะบุคคลประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษาชีวิตจริงของพระองค์ในแง่มุมทางประวัติศาสตร์มากกว่าความเชื่อทางศาสนา พระองค์คือเจ้าชายสิทธัตถะ แห่งศากยวงศ์ ผู้เสด็จออกบวชแสวงหาหนทางดับทุกข์ การตรัสรู้ของพระองค์เป็นเหตุการณ์สำคัญที่นำไปสู่การก่อกำเนิดพระพุทธศาสนา หลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น ศิลาจารึก โบราณสถาน และคัมภีร์โบราณ ยืนยันการดำรง

อยู่ของพระองค์อย่างแท้จริง การศึกษาพระพุทธเจ้าในมิติประวัติศาสตร์ช่วยให้เข้าใจพระองค์ในฐานะมนุษย์ผู้ยิ่งใหญ่ มิใช่เพียงบุคคลเหนือธรรมชาติ อีกทั้งยังสะท้อนแนวคิดด้านศีลธรรม ปัญญา และการแก้ปัญหาชีวิตที่เป็นสากล การเรียนรู้ประวัติศาสตร์พระพุทธเจ้า ยังช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพระองค์กับสังคมและวัฒนธรรมในยุคนั้น งานวิจัยและการตีความร่วมสมัยยังคงศึกษาความเป็นจริงของพระองค์ เพื่อยืนยันว่าพระพุทธเจ้าไม่เพียงแต่เป็นศาสดา แต่ยังเป็นบุคคลสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์โลก

คำสำคัญ : เจ้าชายสิทธัตถะ, พระพุทธศาสนา, ศีลธรรม

ABSTRACT

The Buddha as a historical figure is studied beyond faith, focusing on his real human life. He was born as Prince Siddhartha of the Shakyas clan, who renounced worldly pleasures. His quest for truth and enlightenment led to the founding of Buddhism. Historical evidence such as inscriptions, ancient texts, and monuments confirm his existence. This perspective highlights the Buddha as a great human being, not merely a supernatural figure. His teachings emphasize wisdom, morality, and universal solutions to suffering. Understanding his life also reveals the cultural and social context of his era. Modern research continues to study and interpret the historical reality of his life. The Buddha is therefore seen as both a spiritual teacher and a historical personality. His influence has shaped religions, societies, and philosophies across the world.

Keywords: Prince Siddhartha, Buddhism, ethics

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ถือกำเนิดขึ้นจากการตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณของเจ้าชายสิทธัตถะ ผู้ทรงแสวงหาหนทางพ้นทุกข์ให้แก่มวลมนุษยชาติ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการนำพาชีวิตให้ก้าวข้ามสังสารวัฏ อันหมายถึงวัฏจักรแห่งการเกิด แก่ เจ็บ และตาย ไปสู่พระนิพพานซึ่งเป็นภาวะแห่งความดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาแห่งปัญญา ที่มุ่งเน้นการเข้าใจความจริงของชีวิตและการดำรงอยู่ มากกว่าการยึดมั่นในพิธีกรรมหรือความเชื่อเชิงมกาย

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่เจ้าชายสิทธัตถะจะทรงบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ พระองค์ต้องทรงเผชิญกับอุปสรรคและความท้าทายหลากหลายประการ ทั้งในด้านความเป็นอยู่ ความคิด และการแสวงหาความหมายของชีวิต พระองค์ได้ทดลองแนวทางการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ตั้งแต่การเสวยสุขในพระราชวังไปจนถึงการทรมานตนอย่างเคร่งครัด แต่ในที่สุดก็ทรงค้นพบว่า แนวทางสุดโต่งทั้งสองมิใช่หนทางแห่งการหลุดพ้น จึงนำไปสู่การค้นพบทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่วางรากฐานให้แก่คำสอนในพระพุทธศาสนา

จากประสบการณ์และการตรัสรู้ดังกล่าว เจ้าชายสิทธัตถะได้ทรงพัฒนาหลักธรรมคำสอนที่มีความลึกซึ้งและเป็นระบบ อันสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิตได้อย่างแยบคาย ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม หลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงมุ่งสู่การพ้นทุกข์ในเชิงจิตวิญญาณเท่านั้น หากยังสะท้อนแนวทางการดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล ปัญญา และความเข้าใจในธรรมชาติของความเป็นจริง ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนายังคงมีคุณค่าและความร่วมสมัยต่อการศึกษาและการแก้ปัญหาของมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัย

2. การประสูติของพระพุทธเจ้า

2.1 การประสูติ

พระพุทธเจ้า พระนามเดิมว่า “ สิทธัตถะ ” เป็นพระราชโอรสของ พระเจ้าสุทโธทนะ และพระนางสิริมหามายา แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ พระองค์ทรงถือกำเนิดในศากยวงศ์ สกุลโคตมะ พระองค์ประสูติในวันศุกร์ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 (เดือนวิสาขะ) ปีกอ ก่อนพุทธศักราช 80 ปี ณ สวนลุมพินีวัน ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ กับกรุงเทวทหะ แคว้นโกลิยะ (ปัจจุบันคือตำบลรุมมินเด ประเทศเนปาล)

2.2 การขนานพระนามและเจริญพระชนม์

พระราชกุมารได้รับการทำนายจากอสิตฤๅษีหรือกาฬเทวิลดาบส มหาฤๅษีผู้บำเพ็ญฌานอยู่ในป่าหิมพานต์ซึ่งเป็นที่ทรงเคารพนับถือของพระเจ้าสุทโธทนะว่า “ พระราชกุมารนี้เป็นอัจฉริยมนุษย์ มีลักษณะมหาบุรุษครบถ้วน บุคคลที่มีลักษณะดังนี้ จักต้องเสด็จออกจากพระราชวังผนวชเป็นบรรพชิตแล้วตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ไม่มีกิเลสในโลกเป็นแน่” หลังจากประสูติได้ 5 วัน พระเจ้าสุทโธทนะโปรดให้ประชุมพระประยูรญาติ พระประยูรญาติได้พร้อมใจกันถวายพระนามว่า “ สิทธัตถะ ” มีความหมายว่า “ ผู้มีความสำเร็จสมประสงค์ทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนตั้งใจจะทำ ” และมีพรหมณ์ที่ได้จากการคัดเลือกกันเองทั้งหมด 8 คน เพื่อทำนายพระราชกุมาร พรหมณ์ 7 คนแรก ต่างก็ทำนายไว้ 2 ประการ คือ “ ถ้าพระราชกุมารเสด็จอยู่ครองเรือนก็จักเป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม หรือถ้าเสด็จออกผนวชเป็นบรรพชิตจักเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ไม่มีกิเลสในโลก ” ส่วนโกณฑัญญะพรหมณ์ ผู้มีอายุน้อยกว่าทุกคน ได้ทำนายเพียงอย่างเดียวว่า “ พระราชกุมารจักเสด็จออกจากพระราชวังผนวชเป็นบรรพชิต แล้วตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ไม่มีกิเลสในโลก ”

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะประสูติได้ 7 วัน พระราชมารดา ก็เสด็จสวรรคต พระเจ้าสุทโธทนะทรงมอบหมายให้พระนางมหาปชาบดีโคตมีซึ่งเป็นพระกนิษฐาของพระนางสิริมหามายา เป็นผู้ถวายอภิบาลเลี้ยงดู เมื่อพระสิทธัตถะทรงพระเจริญพระชนมายุ ได้ทรงศึกษาในสำนักอาจารย์วิศวามิตร ซึ่งมีเกียรติคุณแพร่ขจรไปไกลไปยังแคว้นต่าง ๆ เพราะเปิดสอนศิลปวิทยาถึง 18 สาขา เจ้าชายสิทธัตถะทรงศึกษาศิลปวิทยาเหล่านี้ได้อย่างรอบรู้ และเชี่ยวชาญจนหมดความสามารถของพระอาจารย์

2.3 การอภิเษกสมรส

ด้วยพระราชบิดามีพระราชประสงค์มั่นคงที่จะให้เจ้าชายสิทธัตถะทรงครองเพศฆราวาสเป็นพระจักรพรรดิผู้ทรงธรรม จึงพระราชทานความสุขเกษมสำราญ แวดล้อมด้วยความบันเทิงนานาประการแก่พระราชโอรสเพื่อผูกพระทัยให้มั่นคงในทางโลก เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเจริญพระชนม์ได้ 16 พรรษา พระเจ้าสุทโธทนะมีพระราชดำริว่าพระราชโอรสสมควรจะได้อภิเษกสมรส จึงโปรดให้สร้างปราสาทอันวิจิตรงดงามขึ้น 3 หลัง สำหรับให้พระราชโอรสได้ประทับอย่างเกษมสำราญตามฤดูกาลทั้ง 3 คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว แล้วตั้งชื่อปราสาทนั้นว่า รมยปราสาท สุรมยปราสาท และสุภปราสาทตามลำดับ และทรงสว่ขอ พระนางพิมพา หรือยโสธรา พระราชธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธะและพระนางอมิตา แห่งเทวทหะนคร ในตระกูลโกถิยวงศ์ ให้อภิเษกด้วย เจ้าชายสิทธัตถะได้เสวยสุขสมบัติ จนพระชนมายุได้ 29 พรรษา พระนางพิมพาโยธธาจึงประสูติพระโอรส พระนามว่า “ราหุล” พระองค์มีพระราชหฤทัยเสนาในพระโอรสเป็นอย่างยิ่ง เมื่อพระองค์ทรงทราบถึงการประสูติของพระโอรสพระองค์ตรัสว่า “บ่วงเกิดแล้ว เครื่องจองจำเกิดแล้ว”

2.4 การเสด็จออกผนวช

เจ้าชายสิทธัตถะทรงเป็นผู้มีพระบารมีอันบริบูรณ์ ถึงแม้พระองค์จะทรงพร้อมด้วยสุขสมบัติมหาศาลก็ได้พอพระทัยในชีวิตคฤหัสถ์ พระองค์ยังทรงมีพระทัยฝักใฝ่ใคร่ครวญถึงสัจธรรมที่จะเป็นเครื่องนำทางซึ่งความพ้นทุกข์อยู่เสมอ พระองค์ได้เคยเสด็จประพาสอุทยาน ได้ทอดพระเนตรเทวทูตทั้ง 4 คือคนแก่ คนเจ็บ คนตาย และบรรพชิต พระองค์จึงสังเวชพระทัยในชีวิต และพอพระทัยในเพศบรรพชิต มีพระทัยแน่วแน่ที่จะทรงออกผนวช เพื่อแสวงหาโมกขธรรมอันเป็นทางดับทุกข์ถาวรพ้นจากวิภวสงสารไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีก พระองค์จึงตัดสินพระทัยเสด็จออกทรงผนวช โดยพระองค์ทรงม้ากัณฐกะ พร้อมด้วยนายฉันทะ มุ่งสู่แม่น้ำอโนมาณี แคว้นมัลละ รวมระยะทาง 30 โยชน์ (ประมาณ 480 กิโลเมตร) เสด็จข้ามฝั่งแม่น้ำอโนมาณีแล้วทรงอธิษฐานเพศเป็นบรรพชิต และทรงมอบหมายให้นายฉันทะนำเครื่องอาภรณ์และม้ากัณฐกะกลับนครกบิลพัสดุ์

2.5 การศึกษาในสำนักดาบส

ภายหลังที่ทรงผนวชแล้ว พระองค์ได้ประทับอยู่ ณ อนุปิยัมพวัน แคว้นมัลละเป็นเวลา 7 วัน จากนั้นจึงเสด็จไปยังกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารได้เสด็จมาเฝ้าพระองค์ ณ เจ็อมเขาปณฑวะ ได้ทรงเห็นพระจริยาวัตรอันงดงามของพระองค์ก็ทรงเลื่อมใส และทรงทราบว่าพระสมณสิทธัตถะทรงเห็นโทษในกาม เห็นทางออกบวชว่าเป็นทางอันเกษม จะจาริกไปเพื่อบำเพ็ญเพียร และทรงยินดีในการบำเพ็ญเพียรนั้น พระเจ้าพิมพิสารได้ตรัสว่า “ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน และเมื่อได้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ขอได้โปรดเสด็จมายังแคว้นของกระหม่อมฉันเป็นแห่งแรก” ซึ่งพระองค์ก็ทรงถวายปฏิญญาแด่พระเจ้าพิมพิสาร

การแสวงหาธรรมระยะแรกหลังจากทรงผนวชแล้ว สมณสิทธัตถะได้ทรงศึกษาในสำนักอาหารดาบส กาลามโคตร และอุทกดาบส รามบุตร ณ กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ การประพาศิทธพรหมจรรย์ในสำนักอุทกดาบส รามบุตร นั้นทรงได้สมบัติ 8 คือ เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน สำหรับฌานที่ 1 คือปฐมฌานนั้น พระองค์ทรงได้ขณะกำลังประทับขัดสมาธิเจริญอานาปานสติกัมมัญฐานอยู่ใต้ต้นหว่า เนื่องจากพระราชพิธีอุปสมบท (แรกนาขวัญ) เมื่อครั้งทรงพระเยาว์เมื่อสำเร็จการศึกษาจากทั้งสองสำนักนี้แล้วพระองค์ทรงทราบว่ามิใช่

หนทางพ้นจากทุกข์ บรรลุพระโพธิญาณ ตามที่ทรงมุ่งหวัง พระองค์จึงทรงลาอาจารย์ทั้งสอง เสด็จไปใกล้ บริเวณแม่น้ำเนรัญชรา ที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ

2.6 การบำเพ็ญทุกรกิริยา

“ทุกร หมายถึง สิ่งที่ทำได้ยาก “ทุกรกิริยา” หมายถึง การกระทำกิจที่ทำได้ยาก ได้แก่ การบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุธรรมวิเศษ เมื่อพระองค์ทรงหันมาศึกษาค้นคว้าด้วยพระปัญญาอันยิ่งด้วยพระองค์เองแทน การศึกษาเล่าเรียนในสำนักอาจารย์ ณ ทิวเขาดงคสิริ ใกล้ลุ่มแม่น้ำเนรัญชรานั้น พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาคือการบำเพ็ญอย่างยิ่งยวดในลักษณะต่างๆ เช่น การอดพระกระยาหาร การทรมานพระวรกายโดยการกลืนพระอัสสาสะ พระปัสสาสะ (ลมหายใจ) การกดพระทนต์ การกดพระตาลุ (เพดาน) ด้วยพระชีวหา (ลิ้น) เป็นต้น พระมหาบุรุษได้ทรงทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาเป็นเวลาถึง 6 ปี ก็ยังมีได้ค้นพบสัจธรรมอันเป็นทางหลุดพ้นจากทุกข์ พระองค์จึงทรงเลิกการบำเพ็ญทุกรกิริยา แล้วกลับมาเสวยพระกระยาหารเพื่อบำรุงพระวรกายให้แข็งแรง ในการคิดค้นวิธีใหม่ ในขณะที่พระมหาบุรุษทรงบำเพ็ญทุกรกิริยานั้น ได้มีปัญจวัคคีย์ คือ พราหมณ์ทั้ง 5 คน ได้แก่ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ เป็นผู้คอยปฏิบัติรับใช้ ด้วยหวังว่าพระมหาบุรุษตรัสรู้แล้วพวกตนจะได้รับการสั่งสอนถ่ายทอดความรู้บ้าง และเมื่อพระมหาบุรุษเลิกการบำเพ็ญทุกรกิริยา ปัญจวัคคีย์ก็ได้ชวนกันละทิ้งพระองค์ไปอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน นครพาราณสี เป็นผลให้พระองค์ได้ประทับอยู่ตามลำพังในที่อันสงบเงียบ ปราศจากสิ่งรบกวนทั้งปวง พระองค์ได้ทรงตั้งพระสติดำเนินทางสายกลาง คือการปฏิบัติในความพอเหมาะพอควร นั่นเอง

3. การตรัสรู้

3.1 การตรัสรู้

พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ เวลารุ่งอรุณ ในวันเพ็ญเดือน 6 (เดือนวิสาขะ) ปีระกา ก่อนพุทธศักราช 45 ปี นางสุชาดาได้นำข้าวมธุปายาสเพื่อไปบวงสรวงเทวดา ครั้นเห็นพระมหาบุรุษประทับที่โคนต้นอชปาลนิโครธ (ต้นไทร) ด้วยอาการอันสงบ นางคิดว่าเป็นเทวดา จึงถวายข้าวมธุปายาส แล้วพระองค์เสด็จไปสู่ท่าสุปติชัฐริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ทรงวางถาดทองคำบรรจุข้าวมธุปายาสแล้วลงสรงสนานชำระล้างพระวรกาย แล้วทรงผ้ากาสาหวัดอันเป็นธงชัยของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์ หลังจากเสวยแล้วพระองค์ทรงจับถาดทองคำขึ้นมาอธิษฐานว่า “ถ้าเราจักสามารถตรัสรู้ได้ในวันนี้ ก็ขอให้ถาดทองคำใบนี้จงลอยทวนกระแสน้ำไป แต่ถ้ามิได้เป็นดังนั้นก็ขอให้ถาดทองคำใบนี้จงลอยไปตามกระแสน้ำเถิด” แล้วทรงปล่อยถาดทองคำลงในแม่น้ำ ถาดทองคำลอยตัดกระแสน้ำไปจนถึงกลางแม่น้ำเนรัญชราแล้วลอยทวนกระแสน้ำขึ้นไปไกลถึง 80 ศอก จึงจมลงตรงที่กระแสน้ำวน ในเวลาเย็นพระองค์เสด็จกลับมายังต้นโพธิ์ที่ประทับ คนหาบหญ้าชื่อโสถถิยะได้ถวายหญ้าปูลาดที่ประทับ ณ ใต้ต้นโพธิ์ พระองค์ประทับหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก และทรงตั้งจิตอธิษฐานว่า “แม้เลือดในกายของเราจะเหือดแห้งไปเหลือแต่หนัง เอ็น กระดูกก็ตาม ถ้ายังไม่บรรลุธรรมวิเศษแล้ว จะไม่ยอมหยุดความเพียรเป็นอันขาด” เมื่อทรงตั้งจิตอธิษฐานเช่นนั้นแล้ว พระองค์ก็ทรงสำรวมจิตให้สงบ แน่วแน่ มีพระสติตั้งมั่น มีพระวรกายอันสงบ มีพระหทัยแน่วแน่เป็นสมาธิบริสุทธิ์ผุดผ่องปราศจากกิเลส ปราศจากความเศร้าหมอง อ่อนโยน เหมาะแก่การงาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว ทรงน้อมพระทัยไปเพื่ออุปเพ

นิวาสนุสสติญาณ (ญาณเป็นเหตุระลึกถึงขั้นที่อาศัยในชาติปางก่อนได้) ในปฐมยามแห่งราตรี ต่อจากนั้นทรง น้อมพระทัยไปเพื่อจตุปปตญาณ (ญาณกำหนดรู้การตาย การเกิดของสัตว์ทั้งหลาย) ในมัชฌิมยามแห่งราตรี ต่อจากนั้นทรงน้อมพระทัยไปเพื่ออัสวกขยญาณ (ญาณหยั่งรู้ในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอัสวกิเลสทั้งหลาย) คือ ทรงรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา นี้อาสวะ นี้อาสว สมุทัย นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อทรงรู้เห็นอย่างนี้ จิตของพระองค์ก็ทรงหลุดพ้นจากกาม สวะ ภวาสวะ และอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้วพระองค์ก็ทรงรู้ว่าหลุดพ้นแล้ว ทรงรู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป นั่นคือพระองค์ทรง บรรลุวิชาที่ 3 คือ อัสวกขยญาณ ในปัจฉิมยาม แห่งราตรีนั่นเอง ซึ่งก็คือการตรัสรู้พระสัพพัญญุตญาณ เป็น พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จากการที่พระองค์ทรงบำเพ็ญพระบารมีมาอย่างยิ่งยวด พระองค์ทรงตรัสรู้ในวัน เพ็ญเดือน 6 ปะระกา ขณะพระชนมายุได้ 35 พรรษา นับแต่วันที่ตั้งใจออกผนวชจนถึงวันตรัสรู้ธรรม รวมเป็น เวลา 6 ปี พระธรรมอันประเสริฐที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้นั้น คือ อริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค)

3.2 การประกาศพระศาสนา

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วทรงเสวยวิมุตติสุข ณ บริเวณต้นพระศรีมหาโพธิ์เป็นเวลา 7 สัปดาห์ ทรง รำพึงว่า ธรรมะที่พระองค์ตรัสรู้เป็นการยากสำหรับคนทั่วไป จึงทรงน้อมพระทัยไปในทางที่จะไม่ประกาศธรรม พระสัทมบดีพรหมทราบวาระจิตของพระองค์จึงอาราธนาให้โปรดมนุษย์ โดยเปรียบเทียบมนุษย์เหมือนดอกบัว 4 เหล่า ได้แก่

1. พวกที่มีสติปัญญาฉลาดเฉลียว เป็นสัมมาทิฐิ เมื่อได้ฟังธรรมก็สามารถรู้ และเข้าใจในเวลา อันรวดเร็ว เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่พ้นน้ำ เมื่อต้องแสงอาทิตย์ก็เบ่งบานทันที (อุคฆฏิตัญญู)
2. พวกที่มีสติปัญญาปานกลาง เป็นสัมมาทิฐิ เมื่อได้ฟังธรรมแล้วพิจารณาตามและได้รับการอบรม ฝึกฝนเพิ่มเติม จะสามารถรู้และเข้าใจได้ในเวลาอันไม่ช้า เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ปริ่มน้ำซึ่งจะบานในวัน ถัดไป (วิปัสจิตัญญู)
3. พวกที่มีสติปัญญาน้อย แต่เป็นสัมมาทิฐิ เมื่อได้ฟังธรรมแล้วพิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝน เพิ่มอยู่เสมอ มีความขยันหมั่นเพียรไม่ย่อท้อ มีสติมั่นประกอบด้วยศรัทธา ปสาทะ ในที่สุดก็สามารถรู้และเข้าใจได้ ในวันหนึ่งข้างหน้า เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำ ซึ่งจะค่อย ๆ โผล่ขึ้นเบ่งบานได้ในวันหนึ่ง (เนยยะ)
4. พวกที่ไร้สติปัญญา และยังเป็นมิถิชาติทิฐิ แม้ได้ฟังธรรมก็ไม่อาจเข้าใจความหมายหรือรู้ตามได้ ทั้งยังขาดศรัทธาปสาทะ ไร้ซึ่งความเพียร เปรียบเสมือนดอกบัวที่จมอยู่กับโคลนตม ยิ่งแต่จะตกเป็นอาหารของ เต่าปลา ไม่มีโอกาสโผล่ขึ้นพ้นน้ำเพื่อเบ่งบาน (ปทปรมะ)

อนึ่ง ในโลกนี้ยังมีเหล่าสัตว์ผู้มีธุลีในดวงตาเบาบาง สัตว์เหล่านั้นจะเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม เหล่าสัตว์ผู้ที่สามารถรู้ทั่วถึงธรรมได้ ยังมีอยู่ พระพุทธเจ้าจึงทรงน้อมพระทัยไปในการแสดงธรรม แล้วเสด็จ ไปโปรดปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ทรงแสดงปฐมเทศนา ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 (เดือน อาสาฬหะ) เรียกว่า “ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร” ในขณะที่ทรงแสดงธรรม ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ ธรรมจักขุ คือบรรลุพระโสดาบัน ได้ทูลขออุปสมบทในพระธรรมวินัย ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เรียกการบวชครั้งนี้ว่า “เอธิกิกขุอุปสัมปทา” พระอัญญาโกณฑัญญะจึงเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธานุชา

4. ปรีนิพพาน

พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพุทธกิจอยู่จนพระชนมายุ 80 พรรษา พระองค์เสด็จจำพรรษาสุดท้าย ณ เมืองเวสาลี ในวาระนั้นพระพุทธองค์ทรงพระชรภาพมากแล้วทั้งยังประชวรหนักด้วย พระองค์ได้ทรงพระดำเนียงจากเวสาลีสู่เมืองกุสินาราเพื่อเสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ เมืองนั้น พระพุทธองค์ได้หันกลับไปทอดพระเนตรเมืองเวสาลีซึ่งเคยเป็นที่ประทับ นับเป็นการทอดทัศนาเมืองเวสาลีเป็นครั้งสุดท้าย แล้วเสด็จต่อไปยังเมืองปาวา เสวยพระกระยาหารเป็นครั้งสุดท้ายที่บ้านนายจุนทะ บุตรนายช่างทอง พระพุทธองค์ทรงพระประชวรหนักอย่างยิ่ง ทรงขมอาพาธประคองพระองค์เสด็จถึงสาละวันทยาน (ป่าสาละ) ของเจ้ามัลละเมืองกุสินารา ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพานพระองค์ได้อุปสมบทแก่พระสุภัททะปริพาชก นับเป็นสาวกองค์สุดท้ายที่พระพุทธองค์ทรงบวชให้ ในท่ามกลางคณะสงฆ์ทั้งที่เป็นพระอรหันต์และปุถุชน

พระราชชา ชาวเมืองกุสินารา และจากแคว้นต่างๆ รวมทั้งเทวดาทั่วหมื่นโลกธาตุ พระพุทธองค์ได้มีพระดำรัสครั้งสำคัญว่า “ดูก่อนอานนท์ ธรรมและวินัยอันที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย ธรรมวินัยนั้น จักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว” และพระพุทธองค์ได้แสดงปัจฉิมโอวาทแก่พระภิกษุสงฆ์ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นวาระครั้งสุดท้าย ที่เราจะกล่าวแก่ท่านทั้งหลาย สังขารทั้งหลายทั้งปวงมีความสิ้นไปและเสื่อมไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงทำความรอดพ้นให้บริบูรณ์ถึงที่สุด ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

แม้เวลาล่วงมาถึงศตวรรษที่ 25 แล้ว นับตั้งแต่พระองค์ตรัสรู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า และเสด็จดับขันธปรินิพพานที่นอกเมืองกุสินาราในประเทศอินเดีย แต่คำสั่งสอนอันประเสริฐของพระองค์เหล่านั้นยังคงอยู่เป็นเครื่องนำบุคคลให้ข้ามพ้นจากความมีชีวิต ขึ้นไปสู่ซึ่งคุณค่ายิ่งกว่าชีวิต คือการพ้นจากวัฏสงสารนั่นเอง

หลังจากพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว สาวกของพระองค์ทั้งที่เป็นพระอรหันต์และมีใช้พระอรหันต์ได้ช่วยบำเพ็ญกรณียกิจเผยแผ่พระพุทธวจนะอันประเสริฐไปทั่วประเทศอินเดีย และขยายออกไปทั่วโลก เป็นที่ยอมรับว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความเป็นจริง มีเหตุผลเชื่อถือได้และ เป็นศาสนาแห่งสันติภาพและเสรีภาพอย่างแท้จริง

5. บทสรุป

พุทธประวัติเป็นเรื่องราวชีวิตของพระพุทธเจ้าตั้งแต่ประสูติจนถึงปรินิพพานพระองค์ประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะแห่งศากยวงศ์ ผู้มีพระบิดาเป็นพระเจ้าสุทโธทนะด้วยความเมตตาและปณิธาน พระองค์ทรงอภิเษกสมรสจนมีบุตร และออกบวชเพื่อค้นหาหนทางดับทุกข์ของมนุษยชาติตรัสรู้ใต้ต้นโพธิ์นำไปสู่การประกาศพระธรรมคำสอนแก่สรรพสัตว์พระองค์ทรงเผยแผ่หลักธรรมที่เน้น ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อความพ้นทุกข์พุทธประวัติแสดงให้เห็นความเป็นจริงของพระองค์ในฐานะมนุษย์ผู้ยิ่งใหญ่คำสอนของพระองค์ยังคงสืบทอดและมีอิทธิพลต่อศาสนาและวัฒนธรรมทั่วโลก

ดังนั้น พุทธประวัติไม่เพียงเป็นเรื่องเล่า หากยังเป็นแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต พระพุทธองค์จึงมิได้เป็นแค่ศาสดาของศาสนาพุทธ แต่ยังเป็นบุคคลสำคัญของประวัติศาสตร์โลก หลักธรรมคำสอนของพุทธองค์สามารถนำไปปรับใช้ได้ในทุกเหตุการณ์และตลอดไป

บรรณานุกรม

Gombrich, R. F. (1988). **Theravāda Buddhism: A social history from ancient Benares to modern Colombo.** Routledge.

Harvey, P. (2013). **An introduction to Buddhism: Teachings, history and practices** (2nd ed.). Cambridge University Press.

Keown, D. (2016). **Buddhism: A very short introduction** (2nd ed.). Oxford University Press.

Buswell, R. E., & Lopez, D. S. Jr. (2013). **The Princeton dictionary of Buddhism.** Princeton University Press. Buddhist Studies: History of the Buddha. (n.d.).

บทเรียนพุทธประวัติ: พุทธธรรมร่วมสมัย

Lessons from the Buddha's Life: Contemporary Buddhist Perspectives

อภิสิทธิ์ ขำพินวงศ์

Abhisit Khamphinwong

นนทิวรรธ จันทมาศ

Nontiwat Chantamas

ชนวัฒน์ การสินครบุรี

Chonwat Kansinkhoraburi

พีรพัฒน์ เนตรน้อย

Peerapat Netnoi

ธัญสินี ยางแดง

Thansinee Yangdaeng

คณะศึกษาศาสตร์

Faculty of Education

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

วุฒิพงษ์ รอดบำรุง

Wutthipong Rodbamrung

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-mail: Phramahasomjai999@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 12 ธันวาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 23 กันยายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 23 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 2,600 ปี นับตั้งแต่การตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในชมพูทวีป คำสอนของพระองค์ หรือพุทธธรรม ได้แพร่ขยายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วเอเชีย และในเวลาต่อมาได้เข้าถึงโลกตะวันตกในหลากหลายมิติ ทั้งด้านจิตวิญญาณ จิตวิทยา และปรัชญา ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

วัฒนธรรม และการเมือง โดยยังคงรักษาแก่นสารของธรรมะไว้อย่างมั่นคง บทเรียนจากพัฒนาการดังกล่าวมิได้เป็นเพียงเรื่องราวในอดีต หากยังสะท้อนให้เห็นว่าพุทธธรรมสามารถทำหน้าที่เป็นกรอบคิดสำคัญในการทำความเข้าใจชีวิต และเป็นแนวทางในการรับมือกับความท้าทายของโลกยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความหมาย

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา, พุทธธรรม, โลกสมัยใหม่

ABSTRACT

Buddhism has a history spanning over 2,600 years, originating from the Enlightenment of the Buddha in the Indian subcontinent. His teachings, known as the Buddha-Dhamma, spread widely throughout Asia and later reached the Western world across multiple dimensions, including spirituality, psychology, and philosophy. The historical development of Buddhism demonstrates a remarkable capacity to adapt to social, cultural, and political transformations while consistently preserving the essential core of the Dhamma. These historical lessons therefore extend beyond accounts of the past, offering an important conceptual framework for understanding how Buddha-Dhamma can contribute meaningfully to addressing the complexities and challenges of the rapidly changing modern world.

Keywords: Buddhism, Buddha-Dhamma, Modern World

1. บทนำ

การศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาเปิดโอกาสให้เห็นถึงพัฒนาการและการปรับเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนาในแต่ละยุคสมัยและแต่ละพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาไม่ใช่ระบบความเชื่อที่หยุดนิ่งหรือแข็งตัว หากเป็นระบบธรรมะที่มีชีวิต มีความยืดหยุ่น และสามารถปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และความคิดของมนุษย์ในทุกยุคสมัย หลังจากพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน คำสอนของพระองค์ได้แพร่หลายออกไปในหลายภูมิภาค โดยเฉพาะในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชที่ทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาอย่างเป็นทางการ และส่งคณะธรรมทูตไปยังดินแดนต่าง ๆ เช่น ศรีลังกา พม่า กรีก อียิปต์ และเอเชียกลาง การเผยแผ่ธรรมะในลักษณะดังกล่าวเป็นการวางรากฐานให้พระพุทธศาสนาเติบโตเป็นศาสนาระดับนานาชาติ และสะท้อนหลักการสำคัญของพุทธธรรมที่เน้นการเผยแผ่ด้วยสันติวิธี เมตตา และการเคารพเสรีภาพทางความคิดของมนุษย์

ในขณะเดียวกัน พัฒนาการของพระพุทธศาสนายังปรากฏผ่านการแตกแขนงออกเป็นนิกายต่าง ๆ ได้แก่ เถรวาท มหายาน และวัชรยาน ซึ่งมีได้หมายถึงความขัดแย้งทางหลักธรรม หากเป็นการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางจิตวิญญาณของผู้คนในบริบทที่แตกต่างกัน นิกายมหายานเน้นอุดมคติแห่งความเมตตาและการเสียสละของพระโพธิสัตว์ วัชรยานเน้นวิธีการฝึกจิตและพลังงานทางจิตวิญญาณที่ลึกซึ้ง ขณะที่เถรวาทยังคงรักษารูปแบบดั้งเดิมของพระธรรมวินัยไว้อย่างมั่นคง แม้จะมีความหลากหลายในรูปแบบ

การปฏิบัติและคำอธิบายเชิงปรัชญา แต่ทุกนิกายยังคงยึดมั่นในแก่นคำสอนร่วมกัน คือ อริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาและเป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิตและสังคมอย่างสันติและยั่งยืน

2. พุทธธรรมในโลกยุคใหม่

โลกยุคใหม่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงทั้งทางกายภาพ จิตใจ และวัฒนธรรม ความเจริญทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ แม้จะทำให้ชีวิตสะดวกสบายขึ้น แต่ในขณะเดียวกันกลับทำให้มนุษย์ต้องเผชิญกับความเครียด ความโดดเดี่ยว และความสับสนทางจิตใจมากขึ้นกว่าเดิม ในบริบทนี้ พุทธธรรมได้กลายเป็น "เข็มทิศภายใน" ที่ช่วยนำทางจิตใจของผู้คนกลับมาสู่ความสมดุล

1. การใช้สติ (Mindfulness) และการเจริญภาวนา

แนวคิดเรื่อง "สติ" หรือ "สติปัญญา" ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงสอนไว้ในพระสูตรต่าง ๆ โดยเฉพาะในมหาสติปัฏฐานสูตร กำลังได้รับการฟื้นฟูและยอมรับอย่างกว้างขวางในสังคมปัจจุบัน ทั้งในหมู่ชาวพุทธและผู้ที่ไม่ได้ยึดมั่นในศาสนาใด ๆ โดยเฉพาะในโลกตะวันตก ในยุคที่ผู้คนใช้ชีวิตแบบเร่งรีบ มีข้อมูลล้นหลามจากสื่อดิจิทัล และขาดช่วงเวลาสงบเงียบ พุทธธรรมเสนอทางเลือกที่เรียบง่ายแต่ทรงพลัง คือ การอยู่กับปัจจุบันอย่างรู้ตัว การฝึกสติไม่ใช่เรื่องของศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเครื่องมือทางจิตวิทยาในการจัดการกับความเครียด ความวิตกกังวล และความคิดลบ สถาบันทางการแพทย์และจิตวิทยาทั่วโลก เช่น โปรแกรม MBSR (Mindfulness-Based Stress Reduction) ของ Jon Kabat - Zinn ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกสติที่มีพื้นฐานจากพุทธธรรม และนำมาใช้ในการบำบัดโรคทางจิตเวช เช่น โรคซึมเศร้า วิตกกังวล รวมถึงช่วยผู้ป่วยโรคร้ายแรงให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สิ่งเหล่านี้พิสูจน์ว่า พุทธธรรมไม่ได้ล้าหลัง แต่กลับเป็นแนวทางที่ "ทันสมัยกว่าที่คิด" และตอบโจทย์ความทุกข์ในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การเข้าใจทุกข์ด้วยปัญญา

อริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 แก่นของพุทธธรรมคือ "อริยสัจ 4" ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ปัญหาชีวิตอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย : ทุกข์ – การเข้าใจว่า ชีวิตมีความไม่สมบูรณ์เป็นธรรมดา สมุทัย – เหตุแห่งทุกข์ คือ ตัณหา ความยึดติด นิโรธ – ความดับทุกข์เป็นไปได้ มรรค – ทางสู่การดับทุกข์ คือ มรรคมีองค์ 8 ในยุคสมัยที่ผู้คนแสวงหาความสุขผ่านวัตถุ สิ่งเสพติด ความสำเร็จ หรือแม้แต่การยอมรับจากสังคม บ่อยครั้งกลับพบว่า สิ่งเหล่านั้นไม่ได้นำไปสู่ความอึดใจที่แท้จริง พุทธธรรมจึงชี้ให้เห็นว่า "ความทุกข์ไม่ได้เกิดจากสิ่งรอบตัว แต่เกิดจากความหลงยึดติดภายในใจของเราเอง" "มรรคมีองค์ 8" คือแผนที่ชีวิตที่สมดุล ซึ่งครอบคลุมด้านปัญญา ศีล และสมาธิ เป็นแนวทางที่เหมาะสมกับทุกคน ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด เพราะเน้นการพัฒนาตนเองผ่านการคิดดี พูดดี และทำดีอย่างมีสติ

3. พุทธธรรมกับสังคมและสิ่งแวดล้อม

นอกจากการฝึกฝนตนเอง พุทธธรรมยังมีมิติทางสังคมที่สำคัญ โดยเฉพาะในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม ความยุติธรรม และความเสมอภาค พุทธศาสนาสอนเรื่อง อหิงสา (ไม่เบียดเบียน) และ ความพอเพียง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโลกยุคที่ทรัพยากรถูกใช้เกินพอดี และสังคมเต็มไปด้วยการแข่งขันอย่างไร้

เมตตา ในหลายประเทศได้เกิดขบวนการที่เรียกว่า "Engaged Buddhism" หรือ “พุทธศาสนาแนวปฏิบัติเพื่อสังคม” เช่น การเคลื่อนไหวของท่าน ดิซ นัท ฮันท์ ที่ใช้หลักเมตตาและสันติในการรณรงค์ต่อต้านสงคราม การปลูกป่า การดูแลคนยากจน หรือแม้แต่การเยียวยาเหยื่อจากความรุนแรง ในประเทศไทยเอง แนวคิดพุทธแบบ "พอเพียง" และ "จิตสำนึกสีเขียว" ก็เริ่มปรากฏในชุมชนทางเลือก กลุ่มพุทธอาสา หรือพระสงฆ์นักพัฒนา เช่น พระไพศ

3. ความท้าทายของพุทธธรรมในโลกยุคใหม่

แม้ว่าพุทธธรรมจะยังคงมีความหมายลึกซึ้ง และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาจิตใจมนุษย์ได้อย่างกว้างขวางในโลกปัจจุบัน แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในสังคมสมัยใหม่กำลังเผชิญกับความท้าทายรอบด้าน ทั้งในระดับบุคคล สังคม และระดับโครงสร้างทางวัฒนธรรม ความท้าทายเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาอย่างจริงจัง เพื่อรักษาแก่นแท้ของธรรมะ และทำให้พระพุทธศาสนายังคงเป็นพลังทางปัญญาและจิตวิญญาณในโลกยุคใหม่ได้อย่างยั่งยืน

1. ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับพุทธศาสนา

ในหลายสังคม โดยเฉพาะในโลกตะวันออกที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับศาสนาอยู่มาก เช่น การยึดถือว่าพุทธศาสนาเป็นเพียงพิธีกรรมหรือความเชื่อทางไสยศาสตร์เท่านั้น มีการกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยไม่เข้าใจเนื้อหาสาระของธรรมะ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการที่พุทธศาสนานิกายเถรวาทถูกมองเพียง “การทำบุญเพื่อหวังผล” หรือ “การสะเดาะเคราะห์” ซึ่งขัดกับหลักการของพระพุทธเจ้า ที่เน้นการเข้าใจเหตุแห่งทุกข์ และการฝึกตนเพื่อดับทุกข์ด้วยตนเอง ทางออกจึงจำเป็นต้องฟื้นฟู “พุทธศาสนาแห่งปัญญา” โดยการส่งเสริมการศึกษาให้ผู้คนได้เข้าถึงแก่นธรรม เช่น อริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ และมรรคมงคล 8 ไม่ใช่เพียงแคร์จึกแต่เปลือกของศาสนา

2. วัตถุนิยมและกระแสบริโภคนิยม

โลกยุคใหม่เน้นความเจริญทางวัตถุ เทคโนโลยี และความสำเร็จในรูปแบบที่จับต้องได้ เช่น การมีเงินทอง ชื่อเสียง หรือความสะดวกสบาย ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตรงข้ามกับหลักพุทธธรรมที่เน้นการรู้จักพอ ความสงบ และการปล่อยวาง สังคมบริโภคนิยมปลูกฝังให้มนุษย์แสวงหาความสุขจากภายนอก เช่น การช้อปปิ้ง การท่องเที่ยว หรือการใช้โซเชียลมีเดียเพื่อความพึงพอใจชั่วคราว สิ่งเหล่านี้อาจนำมาซึ่ง “สุขลวง” ที่ไม่ยั่งยืน และทำให้ผู้คนห่างไกลจากการพัฒนาจิตใจภายใน ในขณะเดียวกัน โลกออนไลน์ก็ทำให้เกิด "อึดตายจีทล์" หรือการยึดติดกับภาพลักษณ์ตนเองผ่านโลกโซเชียล ซึ่งเป็นการสร้างอัตตาตัวตนที่ไม่มั่นคง สร้างความทุกข์และความเปรียบเทียบอย่างต่อเนื่อง ทางออก: พุทธธรรมเสนอทางเลือกในการฝึก "จิตที่พอเพียง" เช่น การปฏิบัติสติ การลดอัตตา และการรู้เท่าทันความต้องการของตน การส่งเสริมวิถีชีวิตเรียบง่ายและมีสติ สามารถทำให้ผู้คนหลุดพ้นจากวังวนของความอยากที่ไม่มีที่สิ้นสุด

3. ช่องว่างระหว่างพระพุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่

คนรุ่นใหม่จำนวนมากเริ่มตั้งคำถามต่อศาสนา และหลายคนรู้สึกห่างเหินจากพระพุทธศาสนา เพราะรู้สึกว่าศาสนา “ล้าสมัย” “เข้าถึงยาก” หรือไม่ตอบโจทย์ชีวิตในยุคปัจจุบัน ประกอบกับการถ่ายทอดธรรมะที่

ยังขาดความทันสมัยและเข้าใจง่าย ทำให้เยาวชนจำนวนมากไม่ยอมมองว่าธรรมะไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง ในบางกรณี การขาดแคลนพระสงฆ์หรือผู้สอนธรรมที่มีความรู้และสามารถสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ได้อย่างเข้าใจ ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้พุทธศาสนาในยุคนี้มีภาพลักษณ์ห่างไกลจากชีวิตประจำวัน

4. บทวิเคราะห์

1. พระพุทธศาสนาในฐานะระบบธรรมะที่มีชีวิตและปรับตัวตามบริบทโลก

เนื้อหาทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาไม่ใช่ระบบความเชื่อที่หยุดนิ่งหรือแข็งตัว หากแต่เป็นระบบธรรมะที่มีพัฒนาการและความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และความคิดของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัยได้อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การเผยแผ่ธรรมะหลังพุทธปรินิพพาน การอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช ไปจนถึงการแตกแขนงเป็นนิกายต่าง ๆ เช่น เถรวาท มหายาน และวัชรยาน ความหลากหลายดังกล่าวมิได้บั่นทอนแก่นธรรม หากกลับตอกย้ำว่าพระพุทธศาสนาสามารถตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณที่แตกต่างกันได้ โดยยังคงยึดมั่นในหลักแก่นเดียวกัน คือ อริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 อันเป็นรากฐานร่วมของการพัฒนาชีวิตและสังคมอย่างสันติ

2. พุทธธรรมในฐานะเข็มทิศชีวิตของมนุษย์ยุคใหม่

ในโลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบ ความกดดัน และความสับสนทางจิตใจจากเทคโนโลยีและวัฒนธรรมบริโภคนิยม พุทธธรรมปรากฏบทบาทสำคัญในฐานะ “เข็มทิศภายใน” ที่ช่วยนำพามนุษย์กลับสู่ความสมดุล แนวคิดเรื่องสติ การเจริญภาวนา อริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 ไม่เพียงเป็นคำสอนทางศาสนา แต่ยังสอดคล้องกับแนวคิดร่วมสมัยด้านจิตวิทยาและสุขภาพ เช่น การจัดการความเครียดและการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน พุทธธรรมช่วยให้มนุษย์เข้าใจความทุกข์อย่างมีเหตุผล เห็นรากเหง้าของปัญหาที่เกิดจากความยึดติด และพัฒนาตนเองผ่านการคิดดี พูดดี และทำดีอย่างมีสติ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกคน ไม่จำกัดศาสนาหรือวัฒนธรรม

3. ความท้าทายของพุทธธรรมท่ามกลางโลกบริโภคนิยมและสังคมรุ่นใหม่

แม้พุทธธรรมจะมีศักยภาพสูงในการตอบโจทย์ชีวิตยุคใหม่ แต่เนื้อหาชี้ให้เห็นความท้าทายสำคัญหลายประการ ได้แก่ ความเข้าใจผิดที่ลดทอนพระพุทธศาสนาให้เหลือเพียงพิธีกรรมหรือความเชื่อเชิงไสยศาสตร์ กระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมที่ส่งเสริม “สุขลวง” จากภายนอก และช่องว่างระหว่างพระพุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่ที่มองว่าธรรมะล้าสมัยและเข้าถึงยาก ความท้าทายเหล่านี้สะท้อนความจำเป็นในการฟื้นฟูพุทธศาสนาในฐานะ “ศาสนาแห่งปัญญา” ผ่านการสื่อสารที่ร่วมสมัย การเน้นแก่นธรรมมากกว่ารูปแบบ และการสร้างพื้นที่ให้ธรรมะเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้คน โดยเฉพาะเยาวชนและคนรุ่นใหม่

จากที่วิเคราะห์มาทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาเป็นระบบธรรมะที่มีชีวิต มีความยืดหยุ่น และมีศักยภาพในการตอบสนองต่อปัญหาของมนุษย์ในทุกยุคสมัย ตั้งแต่อดีตจนถึงโลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและวัฒนธรรม พุทธธรรมมิได้ทำหน้าที่เพียงเป็นหลักคำสอนทางศาสนา แต่เป็นกรอบคิดเชิงปัญญาและจริยธรรมที่ช่วยให้มนุษย์เข้าใจตนเอง เข้าใจสังคม และดำรงชีวิตอย่างสมดุล อย่างไรก็ตาม การทำให้พุทธธรรมยังคงมีพลังและความหมายในโลกปัจจุบัน จำเป็นต้องเผชิญและก้าวข้าม

ความท้าทายด้านความเข้าใจผิด วัตถุนิยม และช่องว่างระหว่างศาสนากับคนรุ่นใหม่ หากสามารถฟื้นฟูการเรียนรู้และการสื่อสารพุทธธรรมให้เข้าถึงแก่นแท้และสอดคล้องกับชีวิตร่วมสมัยได้ พระพุทธศาสนาย่อมยังคงเป็นแหล่งพลังทางปัญญาและจิตวิญญาณที่สำคัญต่อการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างสันติและยั่งยืนต่อไป

5. บทสรุป

บทเรียนจากประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญาที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวตามบริบทของแต่ละยุคสมัยโดยไม่สูญเสียแก่นธรรม การเผยแผ่พระธรรมในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชและการแตกแขนงออกเป็นนิกายต่าง ๆ เช่น เถรวาท มหายาน และวัชรยาน สะท้อนความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการทางจิตวิญญาณของผู้คนในวัฒนธรรมที่หลากหลาย ขณะเดียวกัน พุทธธรรมยังคงทำหน้าที่เป็นแสงนำทางในโลกสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยความเครียดและความซับซ้อน ผ่านการฝึกสติ แนวคิดอริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 ซึ่งได้รับการประยุกต์ใช้ทั้งในด้านการแพทย์ จิตวิทยา การพัฒนาตนเอง ตลอดจนประเด็นร่วมสมัย เช่น สิ่งแวดล้อม ความยุติธรรมทางสังคม และสันติภาพ ภายใต้แนวคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคม

อย่างไรก็ตาม พุทธธรรมในโลกยุคใหม่ยังเผชิญกับความท้าทายสำคัญ ทั้งความเข้าใจผิดที่ลดทอนศาสนาให้เหลือเพียงพิธีกรรมหรือไสยศาสตร์ อิทธิพลของวัตถุนิยมและบริโภคนิยมที่ทำให้ผู้คนห่างไกลจากการฝึกจิต ช่องว่างระหว่างศาสนากับคนรุ่นใหม่ รวมถึงปัญหาภายในขององค์กรทางศาสนาที่กระทบต่อความศรัทธา ดังนั้น การฟื้นฟูพุทธธรรมจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารที่เข้าใจง่าย ทันสมัย และเข้าถึงผู้คนทุกวัยโดยไม่สูญเสียสาระสำคัญ โดยบทสรุปนี้ยืนยันว่า พระพุทธศาสนาไม่ใช่เพียงคำสอนแห่งอดีต หากเป็นธรรมะที่มีชีวิตและยังคงเป็นแสงสว่างทางปัญญาที่สามารถนำพามนุษย์ให้ก้าวข้ามความทุกข์สู่ความสงบและปัญญาได้อย่างแท้จริงในโลกยุคใหม่

บรรณานุกรม

กนกวรรณ ปรีดีเปรม. (2567). **พระพุทธศาสนากับการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล: การปรับตัวและความท้าทาย.**

วารสารพุทธจิตวิทยา.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2554). **ประวัติพระพุทธศาสนา.**

https://elearning.mcu.ac.th/pluginfile.php/100083/mod_resource/content/0/00_ประวัติพระพุทธศาสนา.pdf.

พระครูสุตคุณาลงกรณ์ (ชาญณรงค์ กตคุโณ) และพระมหาธีระชัย สุจิตโต. (2568). **พระพุทธศาสนากับการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่.** วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2557). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. มุลนิธิพุทธธรรม.**

<https://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/putthadhamma.pdf>.

- Gethin, R. (1998). **The foundations of Buddhism**. Oxford University Press.
<https://global.oup.com/academic/product/the-foundations-of-buddhism-9780192892231>.
- Harvey, P. (2013). **An introduction to Buddhism: Teachings, history and practices (2nd ed.)**. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9781139021533>.
- Keown, D. (2001). **Buddhism and contemporary society**. Palgrave Macmillan.
<https://www.buddhism.hku.hk/wp-content/uploads/Buddhism-and-Contemporary-Society-with-cover.pdf>.
- Rahula, W. (1974). **What the Buddha taught (Rev. ed.)**. Grove Press.
https://en.wikipedia.org/wiki/What_the_Buddha_Taught.
- Thich Nhat Hanh. (1998). **The heart of the Buddha's teaching: Transforming suffering into peace, joy, and liberation**. Broadway Books.
<https://plumvillage.org/books/the-heart-of-the-buddhas-teaching>.
- Bukkyo Dendo Kyokai. (2016). **The teaching of Buddha**. Kosaido Printing.
https://www.bdk.or.jp/pdf/buddhist-scriptures/02_english/TheTeachingofBuddha.pdf.

อภิปรายเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ : ตัวตน ความจริง และภาวะในโลกของ AI
Metaphysics and Artificial Intelligence: Selfhood, Truth,
and Being in the World of AI

ยรรยง เดชภีร์ตันมงคล

Yanyong Detpiratmongkol

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

E-mail: dyanyong@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 8 ตุลาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 25 ธันวาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 25 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หัวข้อสำคัญและความสัมพันธ์ระหว่างอภิปรายและปัญญาประดิษฐ์ในแง่ของตัวตน ความจริง และภาวะในโลกของ AI” จากการศึกษาค่านิยมและมุมมองที่เกี่ยวข้องกับมิติที่เป็นหัวใจหลักสำคัญของอภิปราย (Metaphysics) ประกอบด้วย ตัวตน (Selfhood) ความจริง (Truth) และภาวะในโลก (Being in the World) รวมไปถึงการวิเคราะห์แนวคิดและนิยามความเป็นมนุษย์ และความเป็นเครื่องจักรในบริบทของปัญญาประดิษฐ์ผ่านมุมมองทางอภิปราย เพื่อการทำความเข้าใจ และพิจารณาแนวทางในการอยู่ร่วมกับเทคโนโลยี

จากผลการศึกษา พบว่า เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในปัจจุบันเป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่ทำลายต่อแนวคิดเชิงอภิปรายดั้งเดิมทั้งในด้านตัวตน ความจริง และภาวะในโลก และแม้ว่าปัญญาประดิษฐ์จะสามารถจำลองกระบวนการคิดวิเคราะห์ได้อย่างซับซ้อน หรือความสามารถในการรับรู้และตัดสินใจจากการประมวลผลของข้อมูลขนาดใหญ่ แต่กระบวนการดังกล่าวเป็นเพียงการสร้างความจริง ตัวตน และภาวะการมีอยู่ด้วยการจำลองความจริงเชิงตรรกะและสถิติข้อมูล โดยการประมวลผลข้อมูลผ่านชุดขั้นตอนคำสั่ง ตรรกะและเงื่อนไข หรืออัลกอริทึมที่มนุษย์ออกแบบมาเพื่อให้คอมพิวเตอร์สามารถเรียนรู้ วิเคราะห์ และตัดสินใจโดยอัตโนมัติ ทำให้ความจริงของ AI เป็นความจริงที่ถูกสร้างขึ้นจากกรอบของอัลกอริทึม ไม่ใช่ความจริงในรูปแบบการรับรู้ หรือการมีประสบการณ์ของมนุษย์ที่มีความตระหนักรู้การมีอยู่ได้ด้วยตนเอง ดังนั้น ความจริงของ AI อาจไม่สะท้อนความเป็นจริงแท้เสมอไป ขึ้นอยู่กับข้อมูลและอัลกอริทึมที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมไปถึงตัวตนของ AI ที่ปัจจุบันยังเป็นเพียงการโครงสร้างของข้อมูล

มิได้มีเจตจำนงเสรี หรือมีความรู้สึกนึกคิดโดยตนเองได้อย่างมนุษย์ตามของอัตถิภาวนิยม (Existentialism) และในส่วนของภาวะในโลกของ AI เป็นภาวะของการรับรู้ผ่านการประมวลผลของโครงสร้างข้อมูล มิใช่จิตสำนึกที่เกิดจากประสบการณ์เฉพาะตัว (Phenomenal Consciousness) ดังนั้น การพัฒนากรอบแนวคิดเชิงอภิปรัชญาที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ของปัญญาประดิษฐ์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง รวมถึงการควบคุมความจริงและโลกเสมือนจริงที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์ให้อยู่บนพื้นฐานของความเหมาะสมเหมาะสมควบคู่ไปกับการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างมนุษย์และเทคโนโลยี

คำสำคัญ: อภิปรัชญา, ปัญญาประดิษฐ์, ตัวตน

ABSTRACT

This study aims to explore and analyze the significance and interrelationship between metaphysics and artificial intelligence (AI) in the dimensions of selfhood, truth, and being-in-the-world. It examines key metaphysical concepts—Selfhood, Truth, and Being—as well as the philosophical interpretations of both human and artificial existence. The research highlights how AI technology challenges traditional metaphysical perspectives by redefining notions of existence, perception, and consciousness in the digital age.

The findings indicate that while AI systems can simulate complex reasoning, decision-making, and perceptual processes through vast data computation, such mechanisms only represent a simulated or constructed reality. The “truth” of AI arises from algorithmic structures designed by humans, not from conscious experience or self-awareness. Therefore, AI’s truth remains contingent upon the data and logic encoded within its systems rather than authentic experiential understanding. Similarly, AI’s selfhood is a structured configuration of information, lacking free will and phenomenal consciousness as understood in existentialist philosophy. Consequently, AI’s being-in-the-world can be seen as informational existence rather than experiential being. The study concludes that it is essential to develop a metaphysical framework capable of explaining AI phenomena and to establish ethical guidelines for managing algorithmic and virtual realities. Such efforts will foster a balanced coexistence between humanity and technology in an increasingly intelligent world.

Keywords: Metaphysics, Artificial Intelligence, Selfhood

1. บทนำ

อภิปรัชญา (Metaphysics) เป็นหนึ่งสาขาของปรัชญาบริสุทธิ์ที่มุ่งศึกษาความจริงสูงสุดของปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณและมีนักปรัชญาเมธีหลายคนที่มีแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของความจริง (Truth) ตัวตน (Selfhood) และ ภาวะในโลก (Being-in-the-World) ซึ่งการศึกษาดังกล่าวมีคุณูปการในการพัฒนาสังคมมนุษย์และเทคโนโลยีมาจนถึงปัจจุบัน แต่เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและความก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้ก่อให้เกิดคำถามที่ท้าทายแนวคิดดั้งเดิมในประเด็นที่เป็นแก่นแท้ (Essence) ทางอภิปรัชญา (Metaphysics) เกี่ยวกับธรรมชาติของความจริง (Truth) ตัวตน (Selfhood) และภาวะในโลก (Being-in-the-World) ของ AI ที่มีรูปแบบที่ต่างไปจากเดิมนั้นมีจริงหรือไม่ แนวคิดเชิงอภิปรัชญาดั้งเดิมสามารถอธิบายปรากฏการณ์ของ AI ได้หรือไม่ ความแตกต่างระหว่างความเป็นมนุษย์และความเป็นเครื่องจักรเป็นอย่างไร และการอยู่ร่วมกันของมนุษย์และเทคโนโลยีจะเป็นอย่างไรในยุคที่เทคโนโลยีกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมมนุษย์

2. ความหมายเกี่ยวกับอภิปรัชญา

อภิปรัชญา (Metaphysics) มีความหมายตามพจนานุกรมว่า ปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยความแท้จริง (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) โดยอภิปรัชญานั้นเป็นหนึ่งในสาขาสำคัญของปรัชญาบริสุทธิ์ (Pure Philosophy) อันเป็นการศึกษาถึงความจริงสูงสุดเบื้องหลังปรากฏการณ์ธรรมชาติ (สุวัฒน์ จานง, 2540) ที่ดำเนินมาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ ประกอบด้วย ภาววิทยา (Ontology) สภาวะการมีอยู่จริงและตัวตนของสรรพสิ่ง จักรวาลวิทยา (Cosmology) ธรรมชาติของจักรวาล และจิตวิทยา (Psychology) ธรรมชาติของจิตหรือวิญญาณ ซึ่งมนุษย์ตั้งคำถามเชิงนามธรรมเพื่อแสวงหาคำตอบของธรรมชาติของความจริง ตัวตน และภาวะการมีอยู่ อะไรคือสิ่งที่มีอยู่ สิ่งนั้นมีจริงหรือไม่ อย่างไร (เช่น พระเจ้ามีจริงหรือไม่ อวกาศและเวลา คืออะไร มนุษย์มีตัวตนจริงหรือไม่ เจตจำนงเสรีมีอยู่จริงหรือไม่ เป็นต้น) ดังนั้น อภิปรัชญาเป็นการศึกษาความเป็นจริงอันลึกซึ้งและอยู่นอกเหนือการรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส และการตั้งคำถามเพื่อให้มนุษย์สามารถทำความเข้าใจกับความจริงของธรรมชาติ ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งองค์ความรู้ที่พัฒนามาจวบจนถึงปัจจุบัน

3. ความจริง ตัวตน และภาวะในทางอภิปรัชญา

ความจริง ตัวตน และภาวะในทางอภิปรัชญา เป็นแนวคิดหลักในเชิงอภิปรัชญาที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยมีความหมาย ดังนี้

“ความจริง” (Truth) มีความหมายว่า ข้อเท็จจริงที่แท้จริงมิใช่การสร้างขึ้นหรือคาดเดา (Oxford, nd.) ซึ่งนักปรัชญามีมุมมองที่เกี่ยวข้องกับความจริงอย่างหลากหลาย อาทิ อริสโตเติลเชื่อว่า การกล่าวสิ่งที่เป็นว่าเป็น หรือสิ่งที่ไม่เป็นว่าไม่เป็น คือความจริงตามทฤษฎีความสอดคล้อง (Correspondence Theory)

เปรียบเสมือนการจับคู่กับคำพูดความคิดกับโลกแห่งความเป็นจริง (Blackburn, nd.) และในส่วนของความจริงตามทฤษฎีความเชื่อมโยง (Coherence Theory) โดย เฮเกิล (Georg Wilhelm Friedrich Hegel) เชื่อว่าความคิดของมนุษย์สร้างความจริง โดยความจริงคือ ความเป็นหนึ่งเดียวที่สมบูรณ์ ทุกสิ่งในโลกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเป็นไปตามเหตุผล ความจริงไม่คงที่ตายตัวเกิดการพัฒนาไปตามกาลเวลา ซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุความสมบูรณ์แบบ (Sus, 2025) และในมุมมองของนักปรัชญาสมัยใหม่ มิเชล ฟูกูต์ (Michel Foucault) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส เชื่อว่า ความเป็นจริงทางสังคมถูกประดิษฐ์ขึ้นจากอำนาจความรู้และวาทกรรมตามบริบทของสังคมในแต่ละยุคสมัย ไม่หยุดนิ่งตายตัว (John McIntyre, 2022)

“ตัวตน (Self)” และ “ภาวะ” (Being) ในเชิงอภิปรัชญาตามแนวคิดของนักปรัชญา คือ ความเป็นจริงที่คงอยู่ การดำรงอยู่และแก่นแท้ (Essence) ของความเป็นมนุษย์ และความจริงและภาวะซึ่งในทัศนะของนักปรัชญามีมุมมองต่อตัวตน เช่น เพลโต นักปรัชญาจิตนิยม เชื่อว่า มนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและจิตวิญญาณ ร่างกายนั้นเป็นวัตถุที่อาจสลายไปได้แต่จิตวิญญาณเป็นสิ่งที่แยกออกจากร่างกายไม่สามารถทำลายได้ และจิตวิญญาณคือตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ โดยจิตวิญญาณเป็นผู้ควบคุมการเคลื่อนไหวหรือพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งจิตวิญญาณที่มีเหตุผลมีความสามารถทางปัญญา ทำให้มนุษย์ค้นพบและดำเนินไปสู่เป้าหมายในชีวิต เป็นเหตุผลที่ทำให้มนุษย์มีมโนธรรมและมนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ (สุวัฒน์ จันทรวงศ์, 2540 และ PHILO-notes, 2022) ในขณะที่อริสโตเติลมองว่า การมีอยู่ของสรรพสิ่งเกิดจากการผสมผสานของสสารและรูปแบบ มนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและจิตวิญญาณที่ไม่สามารถแยกออกจากกัน โดยร่างกายเป็นสสาร จิตวิญญาณเป็นรูปแบบอันเป็นโครงสร้างที่แท้จริงที่ทำให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่มีความคิดจินตนาการและการรับรู้

นอกจากนี้ ในทัศนะของอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เป็นปรัชญาที่เน้นการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสิ่งแวดล้อม ซึ่ง Martin Heidegger ตั้งคำถามเกี่ยวกับการดำรงอยู่ (Dasein) ซึ่งหมายถึงมนุษย์ผู้เป็นส่วนหนึ่งของโลก ไม่สามารถแยกจากกัน ดังนั้น การดำรงอยู่หมายถึงการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมกับโลก ไม่ใช่เพียงการอยู่ในโลก มนุษย์รับรู้การดำรงอยู่ มีความสามารถในการเข้าใจและการสื่อสารความหมาย และ Jean-Paul Sartre เชื่อว่ามนุษย์เกิดมามีอิสระ ไม่ถูกกำหนด ไม่มีแก่นแท้ หากแต่มนุษย์สามารถสร้างแก่นแท้ได้ด้วยเสรีภาพและเจตจำนงเสรีในการเลือกและความรับผิดชอบของตนเอง ซึ่งการมองและความสัมพันธ์จากผู้อื่นส่งผลให้มนุษย์รับรู้ถึงการมีอยู่ในโลก ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงความจริง ตัวตน และการมีอยู่ตามหลักคำสอนของศาสนาพุทธ พบว่า ความจริง ประกอบด้วย สมมติสังขจะ เป็นความจริงในระดับสมมติ สามารถปรับเปลี่ยนตามกาลเวลาและสิ่งแวดล้อม พุทธปรัชญายอมรับว่ามีอยู่อย่างสมมติเท่านั้น และปรมาตถสังขจะ หมายถึง ความจริงสูงสุดในการหยั่งรู้สังขธรรม เป็นความจริงที่มุ่งไปสู่การหลุดพ้น (พระมหาวิชิต อคฺคชิโต, 2564) และตัวตน การมีอยู่ตามหลักไตรลักษณ์ ประกอบด้วย อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา เชื่อว่า ไม่มีสิ่งใดในโลกที่มีตัวตนถาวร ตัวตนอันเป็นองค์ประกอบของชั้น 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทุกสรรพสิ่งนั้นเกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไปไม่มีสิ่งใดยั่งยืน

ความจริง ตัวตน และภาวะดังกล่าวข้างต้น เป็นภาวะที่มนุษย์ตระหนักรู้ของการมีอยู่ของตัวตน โดยมี “สติ” (Mindfulness) เป็นการระลึกถึงตัวการมีอยู่ของตัวตนในปัจจุบัน และ “จิตสำนึก” (Consciousness) เป็นภาวะของการมีอยู่ ความเป็นตัวตน เป็นประสบการณ์เฉพาะตัวที่ครอบคลุมทั้งการรับรู้ ความคิด อารมณ์ ตัวตน ความจำเป็น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ René Descartes นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส กล่าวว่า “Cogito, ergo sum หรือ ฉันคิด ดังนั้นฉันจึงมีอยู่” โดยการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัส เช่น การฟัง หรือการมอง ผ่านดวงตา อาจเป็นเพียงภาพลวงที่ไม่สามารถสะท้อนความเป็นจริง (Jack Maden, 2023) ดังนั้น การคิด อันเป็นส่วนหนึ่งของจิตสำนึกจึงสะท้อนการมีอยู่และความจริงที่เกิดจากประสบการณ์ของตน

อย่างไรก็ดี เมื่อกาลเวลาผ่านไป มนุษย์ดำรงอยู่ในท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือ Digital Disruption ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเฉียบพลันและสร้างผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการดำเนินงานในรูปแบบเดิมได้อย่างสิ้นเชิง ซึ่งเทคโนโลยีดิจิทัลที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและแนวปฏิบัติของสังคมได้ เช่น Internet of Things (IoT), Big Data, Cloud Computing และปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เป็นต้น และในยุคที่เทคโนโลยีพยายามจะก้าวข้ามขีดจำกัดไปสู่โลกความจริงตามธรรมชาติ การสร้างโลกเสมือนจริง หรือสร้างความชอบธรรมในการสร้างข้อเท็จจริง ก่อให้เกิดคำถามเกี่ยวกับธรรมชาติของการดำรงอยู่ ตัวตน และความจริงในบริบทของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์

4. ปัญญาประดิษฐ์กับความจริง ตัวตน และภาวะในโลก

ปัญญาประดิษฐ์

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) คือ เทคโนโลยีการสร้างเครื่องจักรให้มีคุณลักษณะทางด้านสติปัญญาและความฉลาดเหมือนมนุษย์ การคิดอย่างมีเหตุผล และการกระทำอย่างมีเหตุผล โดยศาสตร์ที่เป็นหัวใจสำคัญ คือ การเรียนรู้ของเครื่องจักร (Machine Learning) เป็นการนำศาสตร์ด้านคณิตศาสตร์และสถิติขั้นสูงมาประยุกต์เข้ากับความรู้ด้านการจัดการข้อมูล และการเขียนโปรแกรม (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, ม.ป.ป.) โดยการทำงานของ AI เกิดจากการเขียนโปรแกรมที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ ประกอบด้วย การเรียนรู้ (Learning) ซึ่งจะเน้นไปที่การรับข้อมูล และสร้างกฎ/กระบวนการแก้ไขปัญหา หรือ อัลกอริทึม (Algorithms) รวมทั้งการใช้เหตุผล (Reasoning) เน้นการตัดสินใจเลือกอัลกอริทึมที่เหมาะสม การแก้ไขข้อผิดพลาด (Self-correction) เพื่อให้ได้รับผลลัพธ์ที่ดีที่สุด และการมีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) โดยใช้เครือข่ายประสาทเทียมและวิธีการทางสถิติเพื่อสร้างภาพหรือแนวคิดใหม่ๆ (Dynamic Intelligence Asia, ม.ป.ป.) พร้อมนี้ความสามารถของ AI ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงานลดระยะเวลาในการค้นคว้า การคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจที่ซับซ้อน และ ลดความผิดพลาดของมนุษย์ (Human Error) เป็นต้น อีกทั้ง AI ยังเป็นเหมือน Springboard ในการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรม

สมัยใหม่เพื่อยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในด้านการเงิน ธุรกิจ ความมั่นคง อุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ การแพทย์และการศึกษา เป็นต้น

ตัวอย่างของการพัฒนา AI สมอกลง เช่น การสร้าง Natural Language Processing (NLP) เทคโนโลยีที่ทำให้คอมพิวเตอร์เข้าใจภาษามนุษย์ อาทิ ChatGPT / Claude / Gemini และ Reinforcement Learning เป็น AI ที่เรียนรู้จากการลองผิดถูกและผลลัพธ์ของการกระทำดังกล่าวเพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อน อาทิ อากาศยานยานไร้คนขับ รถยนต์ไร้คนขับ ตลอดจน AlphaFold ปัญญาประดิษฐ์ที่พัฒนาขึ้นโดย Google Deepmind ร่วมกับ EMBL's European Bioinformatics Institute ที่สามารถทำนายโครงสร้างสามมิติของโปรตีนจากลำดับของกรดอะมิโนได้อย่างแม่นยำ ซึ่งในอดีตนักวิจัยต้องใช้เวลาและงบประมาณจำนวนมากในวิเคราะห์ และยังช่วยส่งเสริมการวิจัยเชิงชีววิทยาและการออกแบบยารักษาโรค (Google Deepmind, n.d.; Jumper, J., Evans, R., Pritzel, A. et al., 2021) และ Alphago ปัญญาประดิษฐ์ที่ถูกโปรแกรมให้ประมวลผลและวิเคราะห์ทางเลือกในการวางหมากในเกมหมากล้อมที่สามารถแข่งขันและเอาชนะนักเล่นหมากล้อมระดับโลก ซึ่งความสำเร็จของ AI ดังกล่าวเป็นที่จับตามองจากทั่วโลก และเกิดแรงกระตุ้นให้รัฐบาลเกาหลีใต้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ AI อย่างเร่งด่วน (เอกณัฏฐ์ สวัสดิ์ศิริรัฐ, ม.ป.ป.) และในปีพ.ศ. 2560 Google Deepmind ได้พัฒนา AlphaGo Zero ที่สามารถเอาชนะ AlphaGo ตัวเดิมโดย AlphaGo Zero ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการป้อนข้อมูลจากมนุษย์อีกต่อไป ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้แบบเสริมกำลัง หรือ Reinforcement Learning (RL) ที่อาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างโครงข่ายทางประสาท (Neural Networks) และอัลกอริทึมทรงประสิทธิภาพ (Powerful Search Algorithm) (The Standard Team, 2560) เป็นต้น

ความจริงในปัญญาประดิษฐ์

ความจริงในปัญญาประดิษฐ์มีความสามารถในการสร้างสารสนเทศ โดยเป็นการสร้างความจริงจากชุดข้อมูลขนาดใหญ่ที่ถูกกำหนดโดยคำสั่งอัลกอริทึมและการประมวลผลเชิงตรรกะ เป็นข้อมูลเชิงสถิติ มีรูปแบบที่ชัดเจน และนอกจากการสร้างชุดข้อมูลแล้ว AI ยังสามารถสร้างสรรค์ภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว ขึ้นมาใหม่ และสามารถคาดการณ์/ทำนายจากการประมวลผลความน่าจะเป็น แต่ความจริงนี้อาจไม่ใช่ข้อเท็จจริงตามความหมายเชิงอภิปราย อย่างไรก็ตาม การสร้างสารสนเทศของ AI ดังกล่าวข้างต้น ยังพบปัญหาความจริงเท็จของข้อมูล การปลอมแปลงข้อมูล เสียง และใบหน้าของบุคคล รวมไปถึงอาการหลอนของ AI หรือ AI Hallucination ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการประมวลผลและโต้ตอบข้อมูล โดยการสร้างข้อมูลเท็จไม่เป็นความจริง ไม่สมเหตุสมผล เพื่อตอบสนองต่อคำสั่งของผู้ใช้งาน อาจทำให้ผู้ใช้งานเกิดความสับสน และเข้าใจผิดจากข้อมูลหรือเนื้อหาที่ได้รับถ้าไม่ได้ตรวจสอบข้อมูลหรือเนื้อหาดังกล่าว (ฐิติมา ตีบุญมี ณ ชุมแพ., 2567) นอกจากนี้ ความจริงในปัญญาประดิษฐ์ขึ้นอยู่กับความถูกต้องชุดข้อมูลที่ถูกป้อนให้เรียนรู้ และใช้เป็นวัตถุดิบในการประมวลผล หากชุดข้อมูลข้อมูลดังกล่าวผิดพลาด หรือไม่ถูกต้อง ส่งผลให้การตีความที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง และอาจสร้างอคติที่ส่งผลต่อผู้อื่น ทำให้ AI สามารถเป็นเครื่องมือที่สร้างคุณอนันต์ แต่ยังสามารถก่อโทษมหันต์ได้เช่นกัน หากไร้การควบคุมจริยธรรมของการใช้ปัญญาประดิษฐ์

ดังนั้น ความจริงของปัญญาประดิษฐ์เป็นความจริงที่เกิดจากข้อมูลที่ได้เรียนรู้และประมวลผลอย่างสมเหตุสมผลตามแบบจำลองได้รับคำสั่ง ความจริงเหล่านั้นอาจไม่ใช่ความจริงที่สุดของโลกลงความ เป็นจริงตามอภิปรัชญา และความจริงดังกล่าวไม่ได้เกิดจากประสบการณ์เฉพาะตัวแบบมนุษย์

ตัวตนของปัญญาประดิษฐ์

แม้ว่า AI จะสามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและซับซ้อน สามารถเข้าใจ ได้ตอบและปฏิบัติตาม คำสั่งได้ แต่การประมวลผลนั้นเกิดจากกระบวนการทำงานที่กำหนดโดยมนุษย์ มิได้มีเจตจำนงเสรี หรือมี ความรู้สึกนึกคิดโดยตนเองได้อย่างมนุษย์ตามของอัตถิภาวนิยม (Existentialism) นอกจากนี้ AI ไม่มีตัวตนเชิง กายภาพ ไม่มีตัวตนที่รวมศูนย์ในจุดเดียว แต่กระจายอยู่ตามเครือข่าย และสามารถประมวลผลและตอบสนอง ต่อการใช้งานของมนุษย์ได้หลายที่พร้อมกัน และยังสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามหาก พิจารณาถึงแนวคิดตามทฤษฎี Personal Identity ของ John Locke จะพบว่า ร่างกายกับจิตวิญญาณไม่ จำเป็นต้องผูกพันกัน อัตลักษณ์ของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับความทรงจำและจิตสำนึกที่สืบเนื่องกันแม้ร่างกาย เปลี่ยนไปแต่ตัวตนเดิมยังคงอยู่ และมีความห่วงใยต่อการกระทำของตนเอง (Nargish Afroza, 2023) ซึ่งการที่ AI ไม่มีตัวตนเพียงหนึ่งเดียว มีความทรงจำที่สืบเนื่องกัน จึงนับว่า AI มีความใกล้เคียงกับตัวตนตามแนวคิดของ Locke แม้ว่า AI จะยังไม่มีความห่วงใยต่อการกระทำ (Concernment) ก็ตาม ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงการรับรู้ AI มีการรับรู้ผ่านการประมวลผลตามข้อมูลและอัลกอริทึมที่ได้รับ มีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ แต่ไม่มี จิตสำนึกที่เกิดจากประสบการณ์เฉพาะตัว (Phenomenal Consciousness) ที่ครอบคลุมทั้งการรับรู้ ความคิด อารมณ์ ตัวตน ความจำเป็น อันเป็นพื้นฐานของการมีตัวตน

ภาวะในโลกของปัญญาประดิษฐ์

ตามแนวคิดของ Martin Heidegger เกี่ยวกับการดำรงอยู่ (Dasein) นั้น หากพิจารณาถึงภาวะในโลก ในบริบทของ AI จะพบว่า AI ยังไม่มีการดำรงอยู่ในโลกกายภาพ แต่ปรากฏในรูปแบบของสารสนเทศ อีกทั้ง AI มีความเข้าใจในการใช้เหตุผลตรรกะและ สามารถตอบสนองและแก้ไขปัญหาได้จากชุดข้อมูลตามอัลกอริทึมที่ ได้รับ เพื่อประมวลผลพร้อมสื่อสารโต้ตอบกับมนุษย์ได้ ทั้งนี้ หากมองในมิติอื่น ๆ เช่น มิติทางสังคม AI ไม่ได้มี ความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเช่นเดียวกับมนุษย์ และในมิติของเวลา AI ไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาใน การดำรงอยู่ในเชิงกายภาพเหมือนกับมนุษย์ โดย AI มีเพียงการยุติการทำงาน เป็นต้น นอกจากนี้ โลกของ AI จะพบว่า AI สามารถสร้างโลกเสมือนจริง (Metaverse) และสร้างตัวตนจำลอง (Avatar) รวมทั้งการสร้าง เกมส์ และ Online platform เพื่อการทำธุรกิจการทำงาน การประชุม และเกมส์ เพื่อมนุษย์สามารถเข้ามา มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันได้เช่นเดียวกับโลกแห่งความจริง และสามารถสร้างตัวตนและภาวะการมีอยู่ได้หลายโลก พร้อมกัน และการจำลองวัตถุสามมิติอยู่ในโลกความจริงผ่านแว่นตาหรืออุปกรณ์สื่อกลางอื่น เช่น เกมส์ Pokemon Go เป็นต้น (The Digital Tip, 2565) อย่างไรก็ตาม ภาวะในโลกของ AI ยังเป็นเพียงผลจาก ประมวลสารสนเทศ มิใช่การโต้ตอบโดยเจตจำนงหรืออารมณ์ความคิดจากประสบการณ์เช่นเดียวกับมนุษย์

5. องค์ความรู้ที่ได้

ปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI เป็นเทคโนโลยีเข้ามามีอิทธิพล และสามารถสร้างผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรงต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ อีกทั้งยังท้าทายต่อแนวคิดของอภิปรัชญา ดั้งเดิม ทั้งในเรื่องของความจริง ตัวตน และภาวะการมีอยู่ในโลก ทำให้การพัฒนากรอบแนวคิดทางปรัชญา ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง รวมถึงการควบคุมความจริง และโลกเสมือนจริงที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์ให้อยู่บนพื้นฐานของความเหมาะสมควบคู่ไปกับการพัฒนา อย่างสร้างสรรค์ ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง

6. บทสรุป

เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในปัจจุบันเป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่ทำลายต่อแนวคิดเชิงอภิปรัชญาดั้งเดิม ทั้งในด้านตัวตน ความจริง และภาวะในโลก และแม้ว่าปัญญาประดิษฐ์จะสามารถจำลองกระบวนการคิดวิเคราะห์ ได้อย่างซับซ้อน หรือความสามารถในการรับรู้และตัดสินใจจากการประมวลผลของข้อมูลขนาดใหญ่ แต่กระบวนการดังกล่าวเป็นเพียงการสร้างความจริง ตัวตนและภาวะการมีอยู่ด้วยการจำลองความจริง เชิงตรรกะและสถิติข้อมูล โดยการประมวลผลข้อมูลผ่านชุดขั้นตอนคำสั่ง ตรรกะและเงื่อนไข หรืออัลกอริทึม ที่มนุษย์ออกแบบมาเพื่อให้คอมพิวเตอร์สามารถเรียนรู้ วิเคราะห์ และตัดสินใจโดยอัตโนมัติ ทำให้ความจริง ของ AI เป็นความจริงที่ถูกสร้างขึ้นจากรอบของอัลกอริทึม ไม่ใช่ความจริงในรูปแบบการรับรู้ หรือการมี ประสบการณ์ของมนุษย์ที่มีความตระหนักรู้การมีอยู่ได้ด้วยตนเอง ดังนั้น ความจริงของ AI อาจไม่สะท้อน ความเป็นจริงแท้เสมอไป ขึ้นอยู่กับข้อมูลและอัลกอริทึมที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมไปถึงตัวตนของ AI ที่ปัจจุบัน ยังเป็นเพียงการโครงสร้างของข้อมูล มิได้มีเจตจำนงเสรี หรือมีความรู้สึกนึกคิดโดยตนเองได้อย่างมนุษย์ ตามอัตถิภาวนิยม (Existentialism) และในส่วนของภาวะในโลกของ AI เป็นภาวะของการรับรู้ผ่านการประมวล ผลของโครงสร้างข้อมูล มิใช่จิตสำนึกที่เกิดจากประสบการณ์เฉพาะตัว (Phenomenal Consciousness)

อย่างไรก็ตาม การหยุดยั้งการพัฒนาและการขยายอิทธิพลของ AI ที่มีต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน และอนาคตอาจเป็นไปได้ยาก ดังนั้น การพัฒนากรอบแนวคิดเชิงอภิปรัชญาที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ ของปัญญาประดิษฐ์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง รวมถึงการควบคุมความจริงและโลกเสมือนจริง ที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์ให้อยู่บนพื้นฐานของความเหมาะสมเหมาะสมควบคู่ไปกับการพัฒนา อย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างมนุษย์และเทคโนโลยี

บรรณานุกรม

- ฐิติมา ดีบุญมี ณ ชุมแพ . (2567). AI hallucination. สืบค้นเมื่อ 26 กันยายน 2568, จาก <https://www.thailibrary.in.th/2024/06/04/ai-hallucination/>.
- พระมหาวิจิต อกคชโชโต. (2564). ความจริงตามทัศนะพุทธปรัชญา. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2568, จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/article/view/251649>.
- สุวัฒน์ จันทระจาง. (2540). ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). **ความหมายของอภิปรัชญา**. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2568, จาก <https://dictionary.orst.go.th/>.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (ม.ป.ป.). **เทคโนโลยีที่สำคัญในยุคดิจิทัล: เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ Tech Series: Artificial Intelligence (AI)**. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2568, จาก <https://www.depa.or.th/th/article-view/tech-series-artificial-intelligence-ai>.

เอกณัฐ สวัสดิ์หิรัญ. (ม.ป.ป.). **AlphaGo: ปัญญาประดิษฐ์แห่งหมากล้อม**. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2568, จาก https://www.tpapress.com/knowledge_detail.php?k=112#.

Dynamic Intelligence Asia. (ม.ป.ป.). **ปัญญาประดิษฐ์ (AI) คืออะไร หลักการทำงาน และการใช้ในอุตสาหกรรม**. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2568, จาก <https://www.dia.co.th/articles/what-is-artificial-intelligence/>

The Digital Tip. (2565). **Metaverse คืออะไร เทคโนโลยีสังคมเสมือนจริง สู่โลกอนาคตใหม่**. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2568, จาก <https://thedigitaltips.com/blog/news/metaverse/#1-virtual-world>.

The Standard Team. (2560). **ปัญญาประดิษฐ์ AlphaGo ฉลาดขึ้นอีก เรียนรู้ด้วยตัวเอง ไม่ต้องให้มนุษย์สอนอีกต่อไป**. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2568, จาก <https://thestandard.co/alphago/>.

Google Deepmind. (n.d.) **AlphaFold DB provides open access to over 200 million protein structure predictions to accelerate scientific research**. Retrieved 24 September 2025, From <https://alphafold.ebi.ac.uk/>.

Jack Maden. (2023). **I Think Therefore I Am: Descartes' Cogito Ergo Sum Explained**. Retrieved 24 September 2025, From <https://philosophybreak.com/articles/i-think-therefore-i-am-descartes-cogito-ergo-sum-explained/>.

John McIntyre. (2022). **Michel Foucault and the construction of social reality**. Retrieved 26 September 2025, From <https://www.abc.net.au/religion/michel-foucault-and-the-construction-of-social-reality/14005260>.

Jumper, J., Evans, R., Pritzel, A. et al. (2021). **Highly accurate protein structure prediction with AlphaFold**. Retrieved 27 September 2025, From <https://doi.org/10.1038/s41586-021-03819-2>.

Nargish Afroza. (2023). **John Locke on Personal Identity: Memory, Consciousness and Concernment**. Retrieved 26 September 2025, From https://www.scirp.org/pdf/oalibj_2023122915444638.pdf.

PHILO-notes. (2022). **Plato's Concept of the Self**. Retrieved 26 September 2025, From <https://philonotes.com/2022/05/platos-concept-of-the-self>.

Oxford. (n.d.). **the Meaning of Truth**. Retrieved 26 September 2025, From <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/truth>.

Simon W. Blackburn. (n.d.). **Truth philosophy and logic**. Retrieved 26 September 2025, From <https://www.britannica.com/topic/epistemology/John-Locke>.

Viktoriya Sus. (2025). **What Is Absolute Idealism According to Hegel?**. Retrieved 26 September 2025, From <https://www.thecollector.com/what-is-absolute-idealism-hegel/>.

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง “ธรรมะฮาเฮ” A Book Review of “Dhamma Ha-He”

สามเณรยุททการ อุดมศรี

Samanera Yuttakran Udamsree

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

E-mail : poohpou0012@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 6 ตุลาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 25 ธันวาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 25 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

งานเขียนเรื่อง “ธรรมะฮาเฮ” มุ่งเน้นการนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการเจริญสติและการทำความเข้าใจสภาวะภายในของตนเองอย่างถ่องแท้ วัตถุประสงค์หลักของงานเขียนนี้คือเพื่อนำเสนอคุณค่าของ “ธรรมะฮาเฮ” ในฐานะเครื่องมือสำหรับการปลูกฝังความสงบทางใจ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ส่งเสริมทัศนคติในการยอมรับความจริงของธรรมชาติ และการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นด้วยความเมตตาธรรม ซึ่งแนวทางดังกล่าวสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดความสมดุลและความผาสุกในการดำเนินชีวิต

คำสำคัญ : พุทธธรรม, การเข้าใจตนเอง, ความสงบทางใจ

ABSTRACT

The article titled “Dharma A-Hay” focuses on presenting guidelines for integrating Buddhist principles into daily living, emphasizing the cultivation of mindfulness and profound self-understanding. The primary objective is to demonstrate the value of “Dharma A-Hay” as a tool for cultivating inner peace amidst the complexities of the modern world. It promotes an attitude of accepting the reality of nature and fostering positive relationships through compassion. These approaches can be appropriately applied in everyday life to achieve balance and well-being.

Keywords: Buddhist Dhamma, Self-Understanding, Inner Peace

1. บทนำ

หนังสือ ธรรมะฮาเฮ เป็นผลงานธรรมะร่วมสมัยที่สะท้อนความพยายามในการปรับรูปแบบการสื่อสารคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะกลุ่มผู้อ่านรุ่นใหม่ที่เกิดโตมากับวัฒนธรรมสื่อดิจิทัล ความเร่งรีบของชีวิต และภาษาการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ ผู้เขียน คือ พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต ได้นำเสนอธรรมะผ่านมุมมองที่เป็นกันเอง ใช้ภาษาชีวิตจริง และอารมณ์ขันเป็นสื่อกลางเพื่อคลี่คลายภาพจำเดิมที่มองว่าธรรมะเป็นเรื่องเคร่งครัด เข้าถึงยาก หรือจำกัดอยู่เฉพาะในวัดและพิธีกรรม

จุดสำคัญของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่การ “ลดช่องว่าง” ระหว่างหลักธรรมกับชีวิตประจำวัน โดยมีได้ลดทอนสาระสำคัญของคำสอน แต่เลือกวิธีเล่าและการยกตัวอย่างที่ใกล้ตัวผู้อ่าน เช่น ปัญหาการเรียน ความเครียดจากการทำงาน ความผิดหวังในความรัก หรือความกดดันจากสังคม หนังสือจึงทำหน้าที่เหมือนสะพานเชื่อมระหว่างพุทธธรรมกับประสบการณ์ชีวิตจริง ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าการปฏิบัติธรรมไม่ใช่สิ่งไกลตัว แต่เป็นเครื่องมือในการเข้าใจและจัดการชีวิตได้อย่างมีสติ

ในแง่นี้ ธรรมะฮาเฮ จึงมิใช่เพียงหนังสือธรรมะเพื่ออ่านผ่อนคลาย หากแต่เป็นงานสื่อสารพุทธธรรมที่สะท้อนแนวโน้มใหม่ของการเผยแผ่ศาสนาในยุคสมัยร่วมสมัย ซึ่งให้ความสำคัญกับการเข้าถึง (accessibility) และประสบการณ์ของผู้อ่านเป็นศูนย์กลาง

2. สาระสำคัญของหนังสือ

โครงสร้างของหนังสือประกอบด้วยตอนสั้น ๆ หลายตอน แต่ละตอนหยิบยกสถานการณ์ในชีวิตประจำวันมาเป็นจุดตั้งต้นในการอธิบายหลักธรรม เช่น ความเครียดจากการเรียนหรือการทำงาน ความคาดหวังจากครอบครัว ปัญหาความสัมพันธ์ หรือความทุกข์ที่เกิดจากการเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น วิธีการเล่าเรื่องในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวเข้ากับเนื้อหาในหนังสือได้ โดยไม่รู้สึกถูกสั่งสอนหรือบังคับให้เชื่อ

หนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนนำหลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท 4, เมตตา, อุเบกขา, และทางสายกลาง มาอธิบายผ่านภาษาที่เรียบง่าย ไม่เน้นศัพท์บาลีหรือการอธิบายเชิงทฤษฎี แต่ใช้การเปรียบเทียบที่ร่วมสมัย เช่น การเปรียบชีวิตเหมือนการเล่นเกม ที่ผู้เล่นต้องรู้จักแพ้ รู้จักชนะ และรู้จักพักผ่อนเพื่อรักษาพลังใจและไม่กดดันตนเองมากเกินไป การอธิบายในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแก่นธรรมโดยไม่ต้องมีพื้นฐานทางพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง

นอกจากนี้ หนังสือยังนำเสนอแนวคิดเรื่องการทำความดีและการปฏิบัติธรรมในรูปแบบที่ไม่เคร่งเครียด เช่น “ทำบุญแบบยิ้มได้” หรือ “ฟังธรรมแบบหัวเราะได้” ซึ่งสะท้อนมุมมองว่าการเข้าถึงธรรมะไม่จำเป็นต้องแยกออกจากความสุขหรือความรื่นรมย์ในชีวิต แนวคิดเช่นนี้มีส่วนสำคัญในการลดความรู้สึกห่างเหินของคนรุ่นใหม่ที่อาจมองว่าศาสนาเป็นเรื่องจริงจังจนเกินไป และช่วยเปิดพื้นที่ใหม่ให้ธรรมะสามารถดำรงอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมร่วมสมัยได้อย่างกลมกลืน

3. จุดเด่นและคุณค่าของหนังสือ

ประการแรก จุดเด่นสำคัญของ ธรรมะฮาเฮ คือความสามารถในการถ่ายทอดหลักธรรมให้เข้าใจง่าย และร่วมสมัย โดยไม่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าการอ่านตำราศาสนา ผู้เขียนใช้ภาษาเบา เป็นกันเอง และแฝงอารมณ์ขัน ซึ่งช่วยลดแรงต้านทางจิตใจของผู้อ่าน และเปิดโอกาสให้สาระทางธรรมซึมซับเข้าไปอย่างเป็นธรรมชาติ

ประการที่สอง หนังสือมีพลังทางใจในเชิงการให้กำลังใจ (encouragement) อย่างชัดเจน เนื้อหาหลายตอนช่วยปลอบประโลมผู้อ่านให้เข้าใจตนเอง ยอมรับความไม่สมบูรณ์ของชีวิต และมองความทุกข์เป็นบทเรียนมากกว่าปัญหาที่ต้องหลีกเลี่ยง คุณค่าในมิตินี้ทำให้หนังสือเหมาะกับผู้อ่านที่กำลังเผชิญความเครียดหรือความสับสนในชีวิต

ประการที่สาม รูปแบบการนำเสนอ เช่น การใช้ภาพประกอบหรือการจัดหน้าในลักษณะกึ่งการ์ตูน ช่วยเพิ่มความมีชีวิตชีวาให้กับหนังสือ ทำให้ผู้อ่านทุกวัย โดยเฉพาะเยาวชน สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ง่ายขึ้น และลดความรู้สึกเป็นทางการของหนังสือธรรมะทั่วไป

4. ข้อเสนอแนะต่อหนังสือ

แม้หนังสือจะมีจุดเด่นในด้านการสื่อสารที่เข้าถึงง่าย แต่สำหรับผู้อ่านที่ต้องการศึกษาพุทธธรรมในเชิงลึกหรือเชิงวิชาการ อาจรู้สึกว่าเนื้อหายังไม่ลงรายละเอียดในระดับโครงสร้างทางหลักธรรม เช่น การเชื่อมโยงคำสอนกับพระไตรปิฎกหรืออรรถกถาอย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ หนังสือเน้นบทบาทของธรรมะในฐานะเครื่องมือให้กำลังใจและเยียวยาจิตใจเป็นหลัก มากกว่าการอธิบายเชิงหลักการหรือการวิเคราะห์เชิงปรัชญา ดังนั้น หนังสือจึงเหมาะจะเป็น “ประตูบานแรก” ของการเรียนรู้ธรรมะ มากกว่าตำราศึกษาธรรมะเชิงลึกในระยะยาว

5. บทสรุป

โดยสรุป ธรรมะฮาเฮ เป็นหนังสือที่สะท้อนแนวคิดสำคัญว่า ธรรมะไม่จำเป็นต้องถูกนำเสนอในรูปแบบเคร่งครัดหรือห่างไกลจากชีวิตประจำวัน ผู้เขียนสามารถผสมผสานอารมณ์ขัน ความเข้าใจมนุษย์ และหลักคิดทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน ทำให้ผู้อ่านสามารถทั้งหัวเราะและได้สติไปพร้อมกัน

หนังสือเล่มนี้เหมาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่เริ่มสนใจธรรมะ เยาวชน คนทำงาน หรือผู้ที่ต้องการกำลังใจในการดำเนินชีวิต แม้จะไม่ใช่งานวิชาการ แต่ก็มีคุณค่าในฐานะงานสื่อสารธรรมะที่ช่วยเปิดมุมมองใหม่ให้ผู้อ่านเห็นว่า การเข้าใจธรรมะไม่จำเป็นต้องเคร่งเครียด และเมื่อเข้าใจธรรมะแล้ว ชีวิตก็อาจ “ยิ้มได้” มากขึ้นอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. (2556). **ธรรมะฮาเฮ**. กรุงเทพฯ: ینگ์ บีคอนด์.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารประชาคมพุทธศาสนา ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

วารสารประชาคมพุทธศาสนา ของศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารประชาคมพุทธศาสนา

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้นิพนธ์บทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็ประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้นิพนธ์บทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้นิพนธ์บทความในวารสารประชาคมพุทธศาสนา

1. บทความที่ผู้นิพนธ์ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้นิพนธ์บทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้นิพนธ์เกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้นิพนธ์ควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

หรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง

4. ผู้นิพนธ์บทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารประชาคมพุทธศาสนา ก่อนการตีพิมพ์ และไม่ นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับ การตีพิมพ์กับวารสารประชาคมพุทธศาสนา แล้ว

5. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบทหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว

2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง

3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน

4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน

5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารประชาคมพุทธศาสนา กำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารประชาคมพุทธศาสนา
ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

1. ขนาดของต้นฉบับ

พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสีขนาด A4 โดยเว้นระยะระหว่างขอบกระดาษด้านบน 3.81 ซม. ด้านขวากับด้านล่าง 2.54 ซม.

2. รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง

ใช้รูปแบบอักษร TH Sarabun PSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาดและชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการวางตำแหน่งดังนี้

2.1 **ขนาดกระดาษ** จัดพิมพ์บทความด้วยกระดาษ ขนาด A4 พร้อมระบุเลขหน้า ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวาและซ้ายตามรูปแบบการจัดหนังสือทั่วไป

2.2 **ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย)** ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.3 **ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ)** ตัวพิมพ์ใหญ่ ขนาด 14 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์เล็ก ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.4 **ชื่อผู้เขียน** ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวา ได้ชื่อเรื่อง โดยให้ใส่ทั้งชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุอีเมลด้วย

2.5 **ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน** ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวา ได้ชื่อผู้เขียน โดยให้ใส่ที่อยู่หรือหน่วยงานทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.6 **หัวข้อบทคัดย่อไทยและอังกฤษ** ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ได้ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน โดยหัวข้อบทคัดย่อไทยและหัวข้อบทคัดย่ออังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์ใหญ่

2.7 **เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ** ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์ไม่ควรงเกิน 3 ย่อหน้า บรรทัดแรกเว้น 1 แท็บ (Tab) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ขีดขอบทั้งสองด้าน

2.8 **หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาไทย** ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดซ้ายหน้ากระดาษ ได้บทคัดย่อภาษาไทย และคำสำคัญนี้ไม่ควรเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.9 **หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาอังกฤษ** ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดซ้ายหน้ากระดาษ ได้บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และคำสำคัญนี้ไม่ควรเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.10 **หัวข้อเรื่อง** ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุหมายเลขข้อ

2.11 หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ระบุหมายเลขข้อย่อย โดยเรียงตามลำดับตามเลขหัวข้อเรื่องเป็นหลัก

2.13 เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน โดยบทความวิจัยและบทความวิชาการ ให้มีองค์ประกอบเริ่มตั้งแต่บทนำหรือความนำ เนื้อหาหลัก วิเคราะห์และสรุป บรรณานุกรม ส่วนบทวิจารณ์หนังสือ ให้มีข้อมูลทางบรรณานุกรม ชื่อผู้วิจารณ์ บทวิจารณ์ สำหรับงานสร้างสรรค์ประเภทอื่นๆ ให้มีองค์ประกอบตามบทความวิจัยและบทความวิชาการ

3. จำนวนหน้าต้นฉบับ

เนื้อหาของบทความตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่ควรเกิน 15 หน้า กระดาษขนาด A4

4. ช่องทางการส่งผลงาน

4.1 ทางไปรษณีย์ ให้พิมพ์ผลงาน 1 ชุด และซีดีบันทึกผลงานในรูปแบบไมโครซอฟต์เวิร์ด 1 แผ่น ส่งถึง พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ.ดร. 137 วัดอาวุธวิกสิตาราม ถ.เจริญสนิทวงศ์ 72 แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร. 086-086-4258

4.2 ทาง Email โดยส่งไฟล์เวิร์ด ไปที่ maghavin9@gmail.com

4.3 ทาง website โดยส่งไฟล์เวิร์ดเข้าในระบบของวารสาร หลังจากนั้น ทางวารสารจะดำเนินการตามลำดับจนกว่าจะมีการตีพิมพ์ผลงาน

วารสาร
ประชาคมพุทธศาสนา
Journal of Buddhist Community

เจ้าของ

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวูรวิกสิตาราม (Research center for dhammsuksa phrapariyattidhamma of watawutwikasitaram school) ฤๅษีคุณแม่งาลัง ห้อง 305 เลขที่ 137 วัดอาวูรวิกสิตาราม ถนนจรัญสนิทวงศ์ 71 บางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร 0860864258